मानव अधिकार स्थितिसूचक

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्र

वर्ष ५, अङ्क ४

माघ २०७३

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रको मानव अधिकार अवस्था

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा मानव अधिकारको स्थिति ६ महिनाभरिमा कस्तो रह्यो भन्ने जानकारी दिने अभिप्रायले इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जले हरेक ६/६ महिनामा मानव अधिकार स्थितिसूचक प्रकाशन गर्ने गर्दछ । मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रका १५ ओटै जिल्लाबाट ठूला ६ महासन्धिमा आधारित भई सङ्कलन गरिएका घटनाहरूका आधारमा शीर्षक अनुसार मानव अधिकार स्थितिको क्षेत्रीय अर्धवार्षिक विश्लेषण गरिदै आएको छ । यस प्रतिवेदनमा सन् २०१६ को जुलाईदेखि डिसेम्बरसम्म भएका मानव अधिकार उल्लङ्घन र ज्यादतीका घटनाको तथ्याङ्क सहितको विश्लेषण गरिएको छ। इन्सेकका जिल्ला प्रतिनिधिले सम्बन्धित जिल्लाबाट सङ्कलन गरि समय समयमा सरोकारवाला निकायबीच गरिएका पूर्वसमीक्षा कार्यक्रममा आएका सुझाव अनुसार घटनाहरूको पुर्नपुष्टि गर्दै अभिलेख गर्ने गरिएको छ ।

सन् २०१६ जुलाईदेखि डिसेम्बरसम्मको अवधिमा मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा मानव अधिकार अवस्था अघिल्लो ६ महिना (सन् २०१६ जनवरीदेखि २०१६ जुन) को तुलनामा कमजोर रहेको इन्सेकको तथ्याङ्कले देखाएको छ । मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा अघिल्लो ६ महिनामा २ सय ८० घटनामा ३ सय १ जना पीडित भएका थिए भने यस अवधिमा यस क्षेत्रमा ३ सय घटनामा ३ सय ४७ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेखीकरण गरेको छ। इन्सेकको अभिलेख अनुसार यस अवधिमा सबैभन्दा बढी दाङ जिल्लामा ५९ घटनामा ६० जना पीडित भए । यस अवधीमा राज्य पक्षबाट भएका १४ ओटा उल्लङ्घनका घटनामा ४१ जना पुरूष पीडित भए । जसमध्ये अनुसन्धानका क्रममा प्रहरीले दिएको यातनाबाट १२, कुटपिटबाट तीन, अभिव्यक्ति, भेलाहुने र सङ्गठित हुने अधिकारबाट २० जना, अमानवीय व्यवहार बाट तीनजना पीडित भएभने धम्कीबाट एकजना र गैर कानुनी गिरफ्तारबाट दुई जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो । मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा गैरराज्य पक्षबाट महिला तथा बालिका बढी पीडित भए । विगत ६ महिनाको तुलनामा यस अवधीमा बालअधिकारका घटनामा वृद्धि भयो । विगतको ६ महिनामा ४२ जना बालबालिका पीडित भएका थिए भने यस अवधिमा ४७ घटनामा चार जना बालक र ४४ जना बालिका पीडित भए । यस अवधीमा महिला अधिकारका १ सय ८९ घटनामा १ सय ९० जना महिला पीडित भए । विगत ६ महिनामा महिला अधिकारका घटनामा १ सय ७२ जना पीडित भएका थिए । यस अवधिमा राज्यपक्षबाट चार जना र गैरराज्यपक्षबाट तीन जना संचारकर्मी पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो ।

गैर राज्यपक्षबाट अघिल्लो ६ महिनामा आठ जना महिलाको परिवारजनबाट हत्या भएको थियो भने यस अवधीमा परिवारजनबाट १२ जना महिलाको हत्या भयो भने अन्य पक्षबाट १४ जना महिलाको हत्या भएको इन्सेकले अभिलेखीकरण गऱ्यो । बाँकेको नौबस्ता गाविसकी डण्डी थारूलाई कथित बोक्सीको आरोपमा हत्या भएको भन्दै पीडित पक्षले प्रहरीमा उजुरी दिए भने बाँके जिल्लाका दुई महिलालाई बलात्कारपछि हत्या भएको भन्दै पीडित परिवारले यस अवधिमा प्रहरी समक्ष उजुरी दिएको पाइयो । यस अवधिमा १८ जना महिला बलात्कार तथा बलात्कार प्रयासबाट पीडित भएको भन्दै प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिएको पाइयो ।

यस अवधिमा बालअधिकार उल्लङ्घनका घटनामा तीन जना नवजात शिशुको हत्या भयो भने चार जना बालिका र तीन जना बालकको हत्या भएको इन्सेकले अभिलेखीकरण गऱ्यो । यस अवधिमा १७ जना बालिकाले बलात्कारको घटनाबाट पीडित भएको भन्दै प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिएभने बालविवाहका घटनामा चार जना बालिका पीडित भए । यस अवधिमा भएका बालिका बलात्कारका पाँच ओटा घटनामा अदालतले आरोपितलाई दोषी ठहरगरी फैसला गरेको पाइयो भने ११ ओटा घटना अनुसन्धानका क्रममा रहेको पाइयो । बालिका बलात्कारको एक घटनामा मिलापत्र भएको पाइयो भने एक घटनाका आरोपित फरार रहेको प्रहरीले जनायो । यस अवधिमा आफ्नै घर परिवारका सदस्यबाट बालिका असुरक्षित भएको पाइयो । यस अवधिमा दुई देखि १७ वर्ष उमेर समूहका बालिका बलात्कार घटनाबाट पीडित भए । बालिका बलात्कार घटनामा ८० वर्षका वृद्ध समेत संलग्न रहेको पाइयो । यस अवधिमा जातीय विभेदका आठ घटनामा १३ जना पीडित भएको पाइयो । अघिल्लो ६ महिनामा जातीय विभेदका घटनामा दुई जना पीडित भएका थिए ।

बाँकेको मटेहिया गाउँमा गाउँले बीच भएको झडपको घटनामा सामाजिक सदभाव कायम गर्न स्थानीय प्रशासन, प्रहरी, धर्मगुरू, नागरिक समाजको भूमिका राम्रो पाइयो । यस अवधीमा सार्वजनिक सरोकारका सवालमा न्यायालय जानेको सङ्ख्या बढेको पाइयो ।

लामो खडरीले कर्णाली क्षेत्र पुनः खाद्य सङ्कटको मारमा पऱ्यो । भौगोलिक हिसाबले सुख्खा क्षेत्र कर्णालीमा लामो समयको खडेरीले उत्पादनमा कमी आएपछि कर्णालीका विभिन्न गाउँबाट भारत जानेको सङ्ख्या बढेको पाइयो ।

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रका स्वास्थ्य संस्थामा दरबन्दी अनुसार स्वास्थ्यकर्मी नहुनु र नेपाल सरकारबाट दिइने निःशुल्क औषधिका बारेमा समुदायका व्यक्तिलाई पर्याप्त जानकारी नहुनु साथै तोकिए अनुसारका औषधि स्वास्थ्य संस्थामा नपुग्नु लगायतका समस्या यथावत रहेको पाइयो । यस क्षेत्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा व्यवस्थापन समिति सबै ठाउँमा नहुनु र भएका पनि निस्कृय जस्तै देखिए ।

सुझाव :

- समुदायमा महिला हिंसा विरूद्व सचेतना अभिवृद्वि कार्यक्रम गर्नुपर्ने ।
- समयसापेक्ष कानुनको परिमार्जन गर्दै भएका कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने ।
- दण्डहीनतालाई निरूत्साहित गरिनुपर्ने ।
- पीडकलाई उन्मुक्ती दिन राजनीतिक हस्तक्षेप बन्द गरिनु पर्ने ।
- छिटो, सहज र सुलभ ढङ्गबाट न्यायको प्रत्याभूति हुनुपर्ने ।
- बलात्कार घटनाको स्वास्थ्य परीक्षणमा संवेदनशील बन्नुपर्ने ।
- अदालतको सम्मान गर्दै यसका आदेशहरू पालना गर्ने तर्फ ध्यान दिनुपर्ने ।

हामी सबै खाले मानव अधिकारको प्रतिकूल हुने घटना, परिघटनालाई अभिलेखीत गर्ने, जनचासो बढाउने र सङ्गठित जनजागरणको सक्रिय पहलद्वारा मानव अधिकारको आदर्श प्राप्तगर्ने अभियानको यात्रामा अगाडि बढिरहेका छौँ । आशा छ, सबै मानवअधिकार कार्यकर्ता र शुभेच्छुकहरूको सहयोगले यस अप्ठ्यारो कामलाई सुगम पार्नमा मद्दत पुग्नेछ ।

भोला महत
क्षेत्रीय संयोजक
इन्सेक, नेपालगन्ज

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रको मानव अधिकार : ६ महिनाका प्रतिनिधिमूलक घटना

(२०७३ असार १७ तदनुसार जुलाई २०१७ देखि २०७३ पुस १६ डिसेम्बर २०१७ सम्म)

नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार

सम्मानितरूपले बाँच्न पाउँने अधिकार

हत्या

गैरराज्य पक्षबाट

बाँके

नरैनापुर गाविस-३ का ४५ वर्षीय मनिजर खानको २०७३ मङ्सिर २७ गते मटेहिया गाविसमा गाउँलेबीच भएको झडपमा मृत्यु भयो। उक्त झडपमा घाइते भएका लक्ष्मणपुर गाविस-५ का ४५ वर्षीय मौलाना वजहुल कम्मर खाँको काठमाडौंस्थित शिक्षण अस्पतालमा उपचारका क्रममा पुस ४ गते मृत्यु भयो। झडपमा कटकुइया गाविस-५ का ३० वर्षीय समिर शेख, सोही ठाउँका ५० वर्षीय असगर अल, सोही गाविस-६ का ५५ वर्षीय सहिद खाँ र नरैनापुर गाविसका २२ वर्षीय सलमान खान घाइते भए। उनीहरुको प्राथमिक उपचार नेपालगन्ज मेडिकल कलेजमा भएको थियो भने थप उपचार का लागि मङ्सिर २८ गते सेनाको हेलिकप्टरमार्फत काठमाडौंस्थित शिक्षण अस्पताल लगियो। घाइते मटेहिया गाविस-५ का ६० वर्षीय दुलारे यादव र सोही गाविस-४ का ६५ वर्षीय शिवप्रसाद काधुको भेरी अञ्चल अस्पताल नेपालगन्जमा उपचार भयो। ढिल्लो यादव, सावल यादव, बजरङ्गी गोडिया, बुधइ यादव, ओमकार मौर्य सामान्य घाइते भए। कुटपिट गरेको आरोपमा प्रहरीले मटेहिया गाविस-४ का बृजलाल यादव, देवराज यादव, उमेशकुमार यादव र मटेहिया गाविस-५ का बाबुलाल यादवलाई गिर फ्तार गरी मुद्दा चलायो। मृतकका परिवारलाई राहतका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयले सिफारिस गरी गृह मन्त्रालय पठाए पनि यस वर्षको अन्त्यसम्म प्राप्त हुन सकेन। मुस्लिम समुदायले 'मोहम्मद डे'को ञ्याली निकाल्ने क्रममा झडप भएको थियो।

झडपमा घाइते भई उपचारका क्रममा मृत्यु भएका मौलाना वजहुल कम्मर खाँ

कारागार र बन्दी

प्यूठान

जिल्ला कारागारमा २०७२ असार २० गतेदेखि जवरजस्ती करणीको अभियोगमा कैद सजाए भोगी रहेका तुसारा गाविस-१ का ६९ वर्षीय नरबहादुर रोकाको २०७३ मङ्सिर १५ गते मृत्यु भयो । कारागार भित्र एक्कासी बेहोस भएका नरबहादुरलाई तत्काल उपचारकालागि जिल्ला अस्पताल बिजुवार लैजादै गर्दा बाटोमा मृत्यु भएको कारागार प्रशासनले जनायो। मृतकको पोष्टमार्टम मङ्सिर १६ गते जिल्ला अस्पताल बिजुवारमा भयो।

धम्की/कुटपिट

राज्यपक्षबाट

कालीकोट

सिप्खाना गाविस-३ निवासी नागरिक दैनिकका समाचार दाता २८ वर्षीय पवित्र शाही र लालु गाविस-४ निवासी हाम्रो कर्णाली खबर दैनिकका कार्यकारी सम्पादक ३२ वर्षीय रमेश रावललाई महिला तथा बालबालिका कार्यालयमा मदिरा भोज गरेको समाचार प्रकाशन गरेको आरोपमा २०७३ असोज ९ गते प्रहरीले दुर्व्यवहार गरे। पत्रकारद्वय आफ्नो कोठामा सुतेको अवस्थामा प्रहरीले घरबाट बाहिर निकाली 'सरकारी कार्यालयको समाचार लेख्ने' भन्दै हातपात गरेको पीडितले बताए। पीडितले यस वर्षको अन्त्यसम्म कहीँ उजुरी दिएनन्।

लालु गाविस-४ निवासी हाम्रो कर्णाली खबर दैनिकमा कार्यरत पत्रकार ३१ वर्षीय रमेश रावललाई २०७३ असोज १५ गते दार्चुला घर भई राष्ट्रिय अनुसन्धान कार्यालय कालीकोटमा कार्यरत २७ वर्षीय हवल्दार वीरेन्द्र भट्टले मान्म बजारमा मार्ने धम्की दिए। पीडितले सोही दिन जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा उजुरी दिए। धम्की दिने प्रहरी, डिएसपी, नेपाल पत्रकार महासङ्घका प्रतिनिधि र पीडितको

उपस्थितिमा असोज १६ गते भएको छलफलमा प्रहरीले माफी मागी डिएसपीले पत्रकार सुरक्षाको प्रतिबद्धता जनाएपछि मिलापत्र भयो ।

रूकुम

पीपल गाविस-९ निवासी नयाँ पत्रिका दैनिकका समाचार दाता तथा नेपाल पत्रकार महासङ्घ रुकुमका सहसचिव २२ वर्षीय हरि गौतमलाई २०७३ साउन २३ गते समाचार सङ्कलनको क्रममा जिल्ला अस्पताल पुगेको समयमा गस्तीमा

यातना पीडित संचारकर्मी हरि गौतम र महेश केसी

रहेको प्रहरी टोलीले अस्पताल प्रवेशमा रोक लगाइ लाठीले घोच्दै दुर्व्यवहार गरेको पीडितले आरोप लगाए । गाडी दुर्घटनाबाट घाइते भएकाको फोटो खिच्न अस्पताल पुगेका गौतमलाई प्रवेश नै नदिई प्रहरी हवल्दार नारायण पोखरेल र अन्य जवानले पीडित गौतमसँगै गएका राजधानी दैनिकका समाचारदाता पोखरा गाविस-१ का २४ वर्षीय महेश केसीलाई समेत गाली गर्दै घिसारेर दुर्व्यवहार गरेको आरोप छ । साउन २४ गते नेपाल पत्रकार महासङ्घ रुकुमले घटनाका दोषीमाथि कारबाहीको माग गर्दै जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा ज्ञापनपत्र बुझायो । रुकुमका प्रमुख जिल्ला अधिकारी वंशीकुमार आचार्यले रेडक्रस रुकुमका सभापति शिवराम खत्रीको संयोजकत्वमा चार सदस्यीय छानबिन समिति गठन गरी तत्काल अनुसन्धान गरी कारबाही गर्ने आश्वासन दिएपछि पत्रकार महासङ्घले घोषणा गरेका अन्य आन्दोलन तथा विरोधका कार्यक्रम स्थगित गरेको जनायो । तर घटनामा संलग्न प्रहरीलाई कारबाही भने भएन ।

चौरजहारी नपा-२ का ३२ वर्षीय महेशकुमार आचार्यलाई २०७३ भदौ ६ गते घरायसी विषयमा दाजुभाइबीच विवाद गरेको आरोपमा इलाका प्रहरी कार्यालय चौरजहारीका प्रहरी टोलीले सोही दिन गिरफ्तार गऱ्यो । गिरफ्तारपश्चात लाठीले पिट्दै, शरीरका पुरै कपडा खोलेर हिँडाएको आरोप लगाउँदै पीडित पक्षले घटनामा संलग्न प्रहरीलाई कारबाहीको माग गर्दै राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगन्जमा भदौ १६ गते उजुरी दियो । जिल्लामा न्यायका लागि अनुरोध गर्दा कसैले सहयोग नगरेपछि इलाका प्रहरी कार्यालय चौरजहारीका इन्स्पेक्टर पुष्पकमल श्रेष्ठ र जिल्ला प्रहरी कार्यालय रुकुमका डिएसपी रुपेश खड्कालाई कारबाहीको माग गर्दै मानव अधिकार आयोगमा उजुरी दर्ता गरेको पीडित पक्षले जनायो । उजुरीपश्चात राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले सम्बन्धित निकायसँग जानकारी लिएको जनायो । जिल्ला प्रशासन कार्यालयको आदेशमा असोज १ गते महेश चार हजार रुपियाँ धरौटी राखी रिहा भए ।

मुसीकोट नपा-६ का ७२ वर्षीय शुकराम बिकलाई बाटोमा हिँडिरहेको अवस्थामा २०७३ भदौ २३ गते प्रहरी चौकी बागबजारमा कार्यरत सादा पोशाकमा रहेका नाम थर नखुलेका प्रहरी हवल्दार र प्रहरी जवानले कुटपिट गरेको पीडित पक्षले आरोप लगायो । शुकरामको दुवै खुट्टा, मुख र ढाडमा निलडाम परेको थियो । कुटपिटमा संलग्न प्रहरीले नै गाडी बोलाएर जिल्ला अस्पताल पुऱ्याए पनि उपचार नगरी हिरासतमा राखिएको पीडित पक्षले बताए । रातभर हिरासतमा राखिएका शुकरामलाई भोलिपल्ट बिहान छाडिएको थियो । प्रहरी चौकी बागबजारका सई भूपेन्द्र शाहीले भने शुकरामलाई कुनै प्रहरीले कुटपिट नगरेको दाबी गरे ।

दाङ

रोल्पा, लिवाङ नपा-७ घरभई हाल घोराही नपा-११ निवासी एविसी टेलीभिजनका राप्ती व्यूरो प्रमुख ३४ वर्षीय धनीराम शर्मालाई २०७३ साउन १२ गते जिल्ला कृषि विकास कार्यालय दाङका प्रमुख श्रीधर ज्ञवालीले दुर्व्यवहार गरे । कार्यालयले सञ्चालन गरेको कृषि प्रसार कार्यक्रमको सूचना माग्दै पत्रकार शर्माले असार ३१ गते कार्यालय प्रमुखलाई निवेदन दिएका थिए । सुनुवाई नभएपछि पुनः साउन १२ गते अर्को निवेदन दिएपछि कार्यालय प्रमुखले रोल्पाको पत्रकारलाई दाङमा सूचना माग्ने अधिकार नभएको भन्दै दुर्व्यवहार गरे । नागरिकको सूचना माग्ने अधिकार कुष्ठित गरेको र आफूमाथि दुर्व्यवहार गरेको भन्दै साउन

१२ गते पीडितले नेपाल पत्रकार महासङ्घ दाङमा जानकारी गराए । पत्रकार महासङ्घकी कार्यवाहक अध्यक्ष लक्ष्मी आचार्यको नेतृत्वमा कृषि कार्यालयमा तत्काल पुगेको टोली र कार्यालय प्रमुख ज्ञवालीबीच छलफल भएपछि ज्ञवालीले शर्मासँग माफि मागे ।

गैरराज्य पक्षबाट

कालीकोट

स्युना गाविस-८ निवासी कर्णाली पाइला साप्ताहिकका कार्यकारी सम्पादक ३२ वर्षीय रत्न कार्कीलाई अनेरास्ववियु (क्रान्तिकारी) का केन्द्रीय सदस्य खेमबहादुर सिंहले आफ्नो हितविपरित समाचार लेखेको आरोपमा २०७३ साउन ५ गते धम्की दिएको पीडितले बताए । निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रमको रकम दुरुपयोग गरेको समाचार प्रकाशन गरेको भन्दै सिंहले पत्रकार सम्मेलन नै गरी धम्क्याएको पीडितले बताए । नेपाल पत्रकार महासङ्घले विज्ञप्ति जारी गरी यसप्रति विरोध जनायो । पीडितले कहीँ उजुरी गरेनन् ।

स्युना गाविस-८ निवासी रेडियो मालिकाका कार्यक्रम संयोजक तथा कर्णाली पाइला साप्ताहिकका कार्यकारी सम्पादक ३२ वर्षीय पत्रकार रत्न कार्कीले रेडियोमा २०७३ भदौ २३ गते झुटो समाचार प्रसारण गरेको भन्दै नेकपा माओवादी केन्द्रका केन्द्रीय सदस्य खेमबहादुर सिंहले २०७३ भदौ २५ गते धम्की दिएको पीडितले बताए । उनले यसबारे जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए पनि सुनुवाइ भएन ।

हुम्ला

डाडाँफया गाविस-१ निवासी नेकपा माओवादी (केन्द्र) का कार्यकर्ता ३६ वर्षीय नेत्रबहादुर शाहीलाई कैलाश माध्यमिक विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठनका क्रममा २०७३ कात्तिक १८ गते सोही ठाउँ निवासी नयाँ शक्ति पार्टीका कार्यकर्ता ३४ वर्षीय हरिबहादुर शाहीले कुटपिट गरे । टाउकोमा चोट लागेका शाहीको जिल्ला अस्पतालमा प्राथमिक उपचार भयो भने थप उपचार काठमाडौंस्थित मोडल अस्पतालमा भयो । पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा सोही दिन ज्यान मार्ने उद्योगमा उजुरी दिए । प्रहरीले घटनाका आरोपित शाहीलाई कात्तिक १९ गते घरबाट गिरफ्तार गरेकोमा जिल्ला अदालतको आदेश अनुसार आरोपित १० हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा भए । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

अभिव्यक्ति, भेला हुने र सङ्गठित हुने अधिकार (राजनीतिक स्वतन्त्रता, स्वतन्त्र र निष्पक्ष चुनावसमेत)

मुगु

रारा, कालै र धैनाकोट गाविसका स्थानीयबासीले आफूहरुलाई पाँच नम्बर गाउँपालिकामा राख्नुपर्ने मागगर्दै आन्दोलन गरिरहेका बेला २०७३ मङ्सिर ६ गते जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको चौरमा जम्मा भएका बखत प्रहरीले ढुङ्गा र लाठी प्रहार गऱ्यो । जसबाट कालै गाविस-३ का २७ वर्षीय ज्ञानबहादुर शाही, सोही गाविस-४ का ३८ वर्षीय लोकबहादुर शाही, रारा गाविस-१ का ३२ वर्षीय हस्तबहादुर शाही, २७ वर्षीय धर्मराज शाही, २७ वर्षीय डबल बम, धैनाकोट गाविस-६ का २६ वर्षीय टाइगर मल्ल, सोही गाविस-२ का ४० वर्षीय देवीलाल मल्ल, सोही गाविस-१ का २८ वर्षीय शङ्कु मल्ल घाइते भए ।प्रहरीले ढुङ्गासहित लाठी प्रहार गर्दा ज्ञानबहादुरको टाउकोमा चोट लागेको थियो भने अन्यको शरीरका विभिन्न स्थानमा चोट लागेको थियो । घाइतेहरूको उपचार स्थानीय मल्ल मेडिकलमा भयो । प्राविधिक समितिको २०७३ कात्तिक २२ गते बसेको बैठकले जिल्लाका चारभेग सोरू, खत्याड, गम र करानलाई चार गाउँपालिका प्रस्ताव गरेपछि आन्दोलन सुरु भएको थियो ।

रारा, कालै र धैनाकोट गाविसका बासिन्दाले आफूहरुलाई पाँच नम्बर गाउँपालिकामा राख्नुपर्ने माग गर्दै सुरू गरेको आन्दोलनका क्रममा सरकारी कार्यालय बन्द गरेको आरोपमा २०७३ मङ्सिर ७ गते रारा गाविस-१ का २७ वर्षीय धर्मराज शाही, २८ वर्षीय जीतेन्द्र बम, आन्दोलन परिचालन समितिका संयोजक ५८ वर्षीय दानबहादुर शाही, ५० वर्षीय जयबहादुर शाही, कालै गाविस-८ का ५५ वर्षीय परूनाथ योगी, ४१ वर्षीय राजेन्द्र शाही, धैनाकोट गाविस-४ का २७ वर्षीय डबल बम र सोही गाविस-२ का ४० वर्षीय देवीलाल मल्ललाई प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो । उनीहरु सोही दिन रिहा भए ।

बाँके

नेपालगन्ज उपमनपा-२ का २९ वर्षीय चन्द्र हमाल, ४९ वर्षीय मनोज श्रेष्ठ, सोही उपमनपा-२७ का ३२ वर्षीय मनोज जिएम र नेपालगन्ज उपमनपा-१६ का ३८ वर्षीय

विजय गुरुङलाई २०७३ भदौ १६ गते प्रहरीले लाठी प्रहार गरी घाइते बनाए । म राष्ट्रभक्त भन्ने एक समूहले नेपालगन्जको वीरेन्द्र चोकमा पूर्वराजा वीरेन्द्रको सालिक राखेपछि भएको विवादमा प्रहरीले लाठी प्रहार गरेको थियो । घाइतेको उपचार नेपालगन्ज मेडिकल कलेजमा भयो ।

यातना तथा अन्य क्रूर, अपमानजनक व्यवहार वा दण्ड सुर्खेत

काफलकोट गाविस-९ का ४४ वर्षीय कृष्णसिं, २० वर्षीय केशरबहादुरसिं ठकुरी, २४ वर्षीय प्रेम खत्री, २७ वर्षीय तीर्थबहादुर खत्री, २८ वर्षीय तिलकसिं, ३० वर्षीय चित्रबहादुर केसी र २९ वर्षीय चन्द्रबहादुर सिंलाई २०७३ कात्तिक १८ गते प्रहरीले प्रहरी चौकी हिरासतमै यातना दिएको पीडितले आरोप लगाए । प्रहरीले आफूहरुलाई लात्ती, मुक्का, बुट र लाठीले कुटपिट गरी यातना दिएको पीडितले आरोप लगाए । काफलकोट गाविस-९ का २८ वर्षीय दिलिपसिं र आग्रीगाउँ गाविस-१ देउलीस्थित प्रहरी चौकी देउलीमा कार्यरत २८ वर्षीय प्रहरी जवान नरबहादुर नेपालीबीच मदिरा सेवन गरी जुवातास खेल्ने क्रममा २०७३ कात्तिक १७ गते विवाद भएपछि प्रहरी चौकीमा आक्रमण गरी हतियार लुटेको आरोपमा उनीहरुलाई यातना दिइएको पीडितले बताए । प्रहरीले भने उनीहरुले प्रहरीका हतियार तथा अन्य सामान लुटेको बतायो । दिलिपसिं घटनापछि फरार भए भने अरु सबै कात्तिक २२ गते रिहा भए । चौकी लुटपाटमा संलग्न भन्दै प्रहरीले कृष्णसिं, दिलिपसिं, २२ वर्षीय रवीन्द्रसिं, २० वर्षीय कुवेरसिं, २० वर्षीय गणेशसिं, २८ वर्षीय बिपीसिं, २४ वर्षीय रेशमबहादुर खत्री र २० वर्षीय प्रकाशसिंविरुद्ध मङ्सिर १० गते हातहतियार तथा खरखजना र डाँका चोरी मुद्दा दायर गऱ्यो । कात्तिक १७ गते पक्राउ परेका कृष्णसिं जिल्ला अदालतको २०७३ मङ्सिर १४ गतेको आदेशअनुसार पुर्पक्षका थुनामा राखिए । बाँकी आरोपित फरार रहे ।

बालअधिकार

हत्या

अन्य पक्षबाट

जुम्ला

लाम्रा गाविस-७ की १७ वर्षीया मन्नु न्यौपानेलाई २०७३ भदौ १९ गते दैलेख जिल्ला तोलीजैसी गाविस-५ का २३ वर्षीय केशव शाही, फोइमहादेव गाविस-१ की १२ वर्षीया मनिषा शाही, १४ वर्षीया मनिषा नेपाली, महावैपातरखोला गाविस-२ की १३ वर्षीया दानकला रावत, सोही गाविस-७ की १६ वर्षीया कुसुम अधिकारी र १३ वर्षीया पार्सुवती अधिकारीले हत्या गरेको भन्दै मृतकका आफन्तले जिल्ला प्रहरी कार्यालमा भदौ ३० गते जाहेरी दिए । शव नभेटिएकाले पोस्टमार्टम नभएको प्रहरीले जनायो । भदौ ३० गते पक्राउ परेका केशव शाही असोज १५ गते साधारण तारेखमा रिहा भए । अन्य आरोपित भने फरार रहे ।

रोल्पा

सखी गाविस-२ का १० वर्षीय दिनेश बुढालाई २०७३ साउन २७ गते लाठीले कुटेर हत्या गरेको आरोपमा प्रहरीले मृतकका मामा घरकी हजुरआमा जेदवाङ गाविस-८ की ६२ वर्षीया मनसरी विकलाई साउन ३१ गते र मृतकका कान्छो वुवा (सौतेनी वुवा) ४० वर्षीय कृष्णराज गैडा (नेवार) लाई भदौ २ गते गिरफ्तार गऱ्यो । घर नजिकको रूखमा बालक झुण्डिएर मरेको भन्दै स्थानीयबासीले प्रहरीमा खबर गरेपछि इलाका प्रहरी कार्यालय सुलिचौरका प्रहरी इन्स्पेक्टर शशीधर अधिकारीको नेतृत्वमा प्रहरी टोली साउन २८ गते घटनास्थल पुगेको थियो । मृतकको साउन २९ गते जिल्ला अस्पताल रेउघामा पोष्टमार्टम भयो । आरोपित सबैलाई भदौ २१ गते जिल्ला अदालत रोल्पाको आदेशमा पुर्पक्षका लागि जिल्ला कारागार चलान गरिएकोमा यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन् ।

लिबाङ नपा-२ खुमेल घरभई मिझिङ गाविस-६ सुलिचौर मामाघर बस्दै आएकी ६ वर्षीया झकमा बुढाथोकीलाई २०७३ असोज २५ गते ३१ वर्षीया आमा धना वुढाथोकीले दाउराले हानेर हत्या गरेको प्रहरीले जनायो । घटनाको विषयमा स्थानीयबासीले इलाका प्रहरी कार्यालय सुलिचौर मा सोही दिन जानकारी गराएपछि आरोपितलाई प्रहरीले असोज २६ गते गिरफ्तार गऱ्यो । आरोपित धना मानसिक रोगी रहेकी स्थानीयबासीले बताए । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

दाङ

विजौरी गाविस-२ का आठ वर्षीय बालक दीपक केसीलाई २०७३ असार २४ गते २६ वर्षीया फूपु गोमति खत्रीले धारिलो

हतियार प्रहार गरी हत्या गरेको भन्दै असार २५ गते मृतकका अभिभावकले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा किटानी जाहेरी दिए। हत्यामा संलग्न भएको आरोपमा गोमतिलाई प्रहरीले असार २६ गते गिरफतार गरेकोमा अदालतले दोषी ठहरगर्दै मङ्सिर २७ गते सर्वस्वसहित जन्मकैदको फैसला सुनायो ।

अमानवीय व्यवहार

सुर्खेत

वीरेन्द्रनगर नपा-६ स्थित सुर्खेत होराइजन एकेडेमीमा कक्षा नौमा अध्यनरत १३ वर्षीया समीक्षा आचार्यको २०७३ मङ्सिर २३ गते उद्योग वाणिज्य सङ्घद्वारा आयोजित कर्णाली एक्स्पो अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार मेलाको ञ्यालीमा सहभागी हुँदा बेहोस भई ढलेपछि उपचारका लागि अस्पतालमा लैजाँदै गर्दा बाटोमा मृत्यु भयो। आयोजक उद्योग वाणिज्य सङ्घ, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सुर्खेत होराइजन एकेडेमी र ञ्यालीमा सहभागी हुन अनुरोध गर्ने प्याब्सन सुर्खेतको लापरबाहीका कारण समयमा उपचार नपाउँदा मृत्यु भएको उपचारमा सलग्न प्रत्यक्षदर्शी र चिकित्सकले जनाए । बालिका समयसमयमा बेहोस हुने गरेको जानकारी विद्यालय परिवार लाई भए पनि ञ्यालीमा सहभागी बनाइनु लापरबाही भएको पीडित पक्षको आरोप छ । सो घटनाको राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, जिल्ला शिक्षा समिति र नागरिक स्तरबाट गठित छानबिन समितिले छुट्टाछुट्टै स्थलगत अनुगमन गऱ्यो। इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधि दुर्गा थापाको संयोजकत्वमा रहेको छानबिन समितिले पनि प्रतिवेदन तयार पाऱ्यो । पीडित परिवारले कहीँ उजुरी दिएनन् ।

बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

बर्दिया

६ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ भदौ १८ गते कालिका गाविस-४ का १७ वर्षीय सरोज भट्राईले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले भदौ १९ गते इलाका प्रहरी कार्यालय मैनापोखरमा जाहेरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । प्रहरीले आरोपितलाई भदौ १८ गते गिरफ्तार गरेकोमा अदालतले दोषी ठहरगर्दै मङ्सिर ६ गते १० वर्ष कैद र ५० हजार रूपियाँ क्षतिपूर्ति पीडितलाई दिनुपर्ने फैसला गऱ्यो ।

१३ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ असोज ६ गते बनियाभार गाविस-७ का २० वर्षीय कुलदिप राजीले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले असोज ९ गते इलाका प्रहरी कार्यालय बनियाभारमा जाहेरी दिए । बालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । प्रहरीले आरोपितलाई असोज ७ गते गिरफ्तार गरेकोमा अदालतले दोषी ठहर गर्दै मङ्सिर २९ गते १० वर्ष कैद र ५० हजार रूपियाँ क्षतिपूर्ति पीडितलाई दिनुपर्ने फैसला गऱ्यो ।

दैलेख

१५ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ साउन १३ गते चामुण्डा गाविस-६ का १८ वर्षीय लक्ष्मण शाहीले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले जाहेरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । प्रहरीले आरोपितलाई साउन १८ गेत सुर्खेतबाट गिरफ्तार गरेकोमा जिल्ला अदालतको आदेश अनुसार आरोपित भदौ ९ गते पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भए। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

पाँच वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ भदौ १० गते १५ वर्षीय एक बालकले बिहान विद्यालय गएको समयमा बलात्कार प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले सोही दिन जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण भदौ १० गते जिल्ला अस्पतालमा भयो । प्रहरीले आरोपितलाई भदौ ११ गते गिरफ्तार गरेकोमा जिल्ला अदालतले दोषी ठहरगर्दै कात्तिक २४ गते ७ वर्ष ६ महिना बाल सुधार गृहमा राख्ने र पीडितलाई १० हजार रुपियाँ दिर्नुपर्ने फैसला सुनायो ।

जाजरकोट

१४ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ असोज १० गते सल्यान जिल्ला डाँडागाउँ गाविस-४ का २२ वर्षीय मनोज आग्रीले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले असोज १२ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय जाजरकोटमा उजुरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । आरोपितलाई प्रहरीले गिरफ्तार गरी कात्तिक ५ गते जिल्ला अदालतमा पेश गरेकोमा कात्तिक ७ गतेको आदेश अनुसार पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भए। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

मुगु

१५ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ कात्तिक ३ गते आफनै घरमा सुतिरहेका अवस्थामा रोवा गाविस-८ का काका नाता पर्ने २८ वर्षीय दिपक रोकायाले बलात्कार प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा कात्तिक ४ गते जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । आरोपित पक्षबाट उजुरी फिर्ता लिन दवाव दिएपछि मङ्सिर २ गते गमगढीमा पीडित र आरोपित दुबै पक्षबीच भएको छलफलमा आरोपितले आठ हजार रूपियाँ पीडित लाई दिनुपर्ने सर्तमा दुबै पक्षबीच मिलापत्र गरे ।

प्यूठान

१२ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ मङ्सिर १७ गते दाङ्गवाङ्ग गाविस-४ का १९ वर्षीय डोमबहादुर घर्तीले बालिका घरमा एक्लै रहेको अवस्थामा बलात्कार प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले मङ्सिर २१ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । प्रहरीले आरोपितलाई घरबाट मङ्सिर २३ गते गिरफ्तार गरेकोमा यस वर्षको अन्त्यसम्म अनुसन्धानका लागि हिरासतमा राखेको जनायो । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो ।

रूकुम

११ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ साउन ३ गते स्यालापाखा गाविस-३ का ४० वर्षीय दले दमाईंले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले साउन ६ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । साउन ६ गते पक्राउ परेका दलेलाई जिल्ला अदालतले मङ्सिर ७ गते आठ वर्ष कैद सजाय र पीडितलाई ५० हजार रुपियाँ दिनुपर्ने फैसला सुनायो । ६ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ साउन २२ गते १४ वर्षीय एक बालकले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले साउन २३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । साउन २४ गते पक्राउ परेका बालकलाई जिल्ला अदालतले मङ्सिर २३ गते तीन वर्ष कैद हुने तर नाबालक भएकाले सजाय स्थगन गरी निजका अभिभावकमार्फत पीडितलाई ४० हजार रुपियाँ दिनुपर्ने फैसला सुनायो ।

११ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ भदौ २५ गते खारा गाविस-१ का ८० वर्षीय शिवराम खड्काले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले सोही दिन जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण तथा उपचार जिल्ला अस्पतालमा भयो । भदौ २५ गते पक्राउ परेका शिवरामलाई जिल्ला अदालतले मङ्सिर २४ गते आठ वर्ष कैद र ५० हजार रुपियाँ पीडितलाई दिनुपर्ने फैसला गऱ्यो ।

दाङ

१६ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ असोज २२ गते विजौरी गाविस-४ का २० वर्षीय मनोज सार्कीले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले असोज २३ गते प्रहरी चौकी हेमन्तापुरमा जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पतालमा भयो । प्रहरीले आरोपितलाई असोज २३ गते गिरफ्तार गरेकोमा अदालतले दोषी ठहर गर्दै मङ्सिर १७ गते सार्कीलाई ६ वर्ष कैद तथा पीडितलाई २० हजार क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने फैसला गऱ्यो ।

बाँके

१३ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ भदौ २० गते दाङ जिल्ला लमही नपा-७ का २६ वर्षीय गोविन्द चौधरीले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले भदौ २१ गते इलाका प्रहरी कार्यालय कोहलपुरमा जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण भेरी अञ्चल अस्पतालमा भयो । प्रहरीले आरोपितलाई भदौ २१ गते खासकुश्मा गाविसबाट गिरफ्तार गऱ्यो । जिल्ला अदालतको आदेश अनुसार असोज १२ गते आरोपित पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भएकोमा यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

बालविवाह

प्यूठान

उदयपुरकोट गाविस-३ की १५ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ मङ्सिर ९ गते गोठीवाङ्ग गाविस–२ का २३ वर्षीय टेकेन्द्र केसीले बालविवाह गरेको भन्दै पीडित पक्षले मङ्सिर १० गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । आरोपितलाई प्रहरीले मङ्सिर १० गते घरबाट गिरफ्तार गरेकोमा अदालतको मङ्सिर २६ गतेको आदेशमा टेकेन्द्रलाई १४ हजार ५ सय रूपैयाँ धरौटीमा तारिखमा रिहा गरिएको

प्रहरीले जनायो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन् ।

रोल्पा

गैरीगाउँ गाविस-८ की १७ वर्षीया एक बालिकालाई २०७३ साउन २९ गते सोही ठाउँका २४ वर्षीय रमेश परियारले बालविवाह गरेको भन्दै प्रहरीले बालविवाह गर्ने रमेश र उक्त कार्यमा संलग्न रहेको भन्दै करेटी गाविस-३ का २१ वर्षीय लक्ष्मण विक, गैरीगाउँ गाविस-८ का २२ वर्षीय दीपक परियार विरूद्ध प्रहरीले भदौ १५ गते बालविवाह अन्तरगत जिल्ला अदालतमा मुद्दा दर्ता गरायो । पीडित बालिका फुपुको घरमा गएको अवस्थामा रमेशसँग बालविवाह गराएको उनीहरूमाथि आरोप छ । भदौ ११ गते परिवारका अन्य सदस्यहरू नभएको मौका पारी पीडित बालिका घर बाट भागेर सदरमुकाम लिबाङ आएर जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी गरेकी थिइन् । आरोपित विरूद्ध जिल्ला अदालत रोल्पाले ०७३ कात्तिक २९ गते विवाह गर्ने रमेशलाई १० हजार, गराउनमा संलग्न रहेकालाई प्रतिव्यक्ति पाँच हजार रुपियाँ क्षतिपूर्ति पीडितलाई दिनुपर्ने फैसला गऱ्यो ।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार परिवारजनबाट हत्या

बर्दिया

पाताभार गाविस-८ की ४८ वर्षीया मनसरा ढकाललाई अंशवण्डाको विषयमा विवाद गरेको आरोपमा २०७३ असोज १५ गते ६१ वर्षीय जेठाजु जवालसिहं ढकालले टाउकोमा ढुङ्गा प्रहार गरी घाइते बनाए । टाउकोमा चोट लागेकी मनसराको नेपालगञ्ज मेडिकल कलेजमा उपचारका क्रममा मृत्यु भयो । पीडित पक्षले असोज १५ गते इलाका प्रहरी कार्यालय पाताभारमा जाहेरी दिए । प्रहरीले असोज १५ गते कैलालीको टिकापुरबाट गिरफ्तार गरेकोमा अदालतको आदेश अनुसार आरोपित कात्तिक ८ गते पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भए । मृतकको पोष्टमार्टम भेरी अञ्चल अस्पताल नेपालगञ्जमा भयो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

दैलेख, सालखर्क घरभई बर्दिया सोरहवा गाविस-३ माइत आएकी ३६ वर्षीया खगीसरा सुनारलाई २०७३ कात्तिक १० गते भारतको सिमलामा ज्याला मजदुरी कामगर्दै आएका ३९ वर्षीय पति मिनबहादुर सुनारले बन्चरो प्रहार गरी हत्या गरेको मृतकका माइती पक्षले आरोप लगाए । खगिसरा पतिसँगै बर्दियाको सोरहवा गाविस-३ बस्ने दाजु दलबहादुर सुनारको घरमा बसेको अवस्थामा विवाद हुँदा पति मिनबहादुरले बन्चरो प्रहार गर्दा उनको घटनास्थलमै मृत्यु भएको प्रहरीले जनायो । पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा कात्तिक ११ गते जाहेरी दिए । प्रहरीले कात्तिक १२ गते गिरफ्तार गरेकोमा अदालतको आदेश अनुसार मङ्सिर ५ गते आरोपित पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भए । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

हुम्ला

डाँडाफया गाविस-१ की २२ वर्षीया लुकमती सिंहलाई घरायसी विषयमा विवाद गरेको आरोपमा २०७३ असोज ७ गते २३ वर्षीय पति मानबहादुर सिहंले कुटेर हत्या गरेको भन्दै मृतकका माइती पक्षले असोज ८ गते धारापोरी प्रहरी चौकीमा उजुरी दिए । पतिले अर्को विवाह गर्न लागेको भन्ने सुनेका आधारमा आफ्ना पतिलाई सम्झाउन थालेको अवस्थामा मदिरा सेवन गरेका मानबहादुरले छातीमा हिर्काउदा मृत्यु भएको प्रहरीले जनायो । लुकमतिलाई पतिले हत्या गरी शौचालयको खाल्डोमा पुरेको अवस्थामा प्रहरीले लास फेला पारेको थियो । प्रहरीले आरोपितलाई असोज १२ गते गिरफ्तार गऱ्यो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन । शवको पोष्टमार्टम जिल्ला अस्पतालमा भयो ।

श्रीनगर गाविस-७ की ३० वर्षीय चाउरी लुवारलाई २०७३ मङ्सिर ९ गते तुम्चस्थित घरमा ३१ वर्षीय पति जगती लुवारले कुटपिट गरी हत्या गरेको भन्दै मृतकका भाई जस्वीर लुवारले मङ्सिर १५ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए । जगती लुवारले दोस्रो विवाह गरेपछि घरमा विवाद हुँदै आएको चाउरीका माइती पक्षले जनाए । श्रीनगर गाविस-७ को कल्खेस्थित घरमा जस्वीरको कान्छी पत्नी बसेको र तुम्चमा चाउरी लुवार बसेकी थिइन । चाउरीकी सौता तुम्च गई विवाद गरेपछि चाउरीको हत्या भएको चाउरीका भाई जस्वीर लुवारले आरोप लगाए । बाजुराको कोल्टीस्थित प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा गरिएको पोष्टमार्टम रिर्पोटमा आत्महत्या गरेको भन्ने भएपनि माइती पक्षले हत्या गरेको भन्दै उजुरी दिएपछि मृतकका पति

जगतीलाई मङ्सिर १९ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। माइतीको जाहेरीका आधारमा मङ्सिर २० गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा मुद्दा दर्ता गरिएकोमा यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

जाजरकोट

सक्ला गाविस-१ की ६५ वर्षीया देउती खत्रीलाई अंश नदिएको झोकमा २०७३ असार २२ गते ३४ वर्षीय छोरा बुद्धिबहादुर खत्री र २६ वर्षीया बुहारी शर्मिला खत्रीले धारिलो हतियार प्रहार गरी हत्या गरेर घर नजिक खाडलमा पुरेको भन्दै मृतकका आफन्तले भदौ ६ गते इलाका प्रहरी कार्यालय रामीडाँडामा जाहेरी दिए। शवको पोस्टमार्टम इलाका स्वास्थ्य कार्यालय रामीडाँडामा भयो । बुद्धिलाई जिल्ला अदालतले २०७३ मङ्सिर १३ गते सर्वस्वसहित २० वर्ष ६ महिना तथा शर्मिलालाई २० वर्ष ६ महिना कैद सजायको फैसला सुनायो ।

ढिमे गाविस-८ की ३८ वर्षीया अमला परियारलाई २०७३ भदौ ७ गते पैंक गाविस-६ का नरबहादुर रोकायसँग अवैध सम्बन्ध राखी छोरी जन्माएको आरोपमा ४२ वर्षीय पति जीतबहादुर परियारले कुटेर हत्या गरेको भन्दै मृतककी छोरी शर्मिलाले असोज १२ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन् । असोज १४ गते पक्राउ परेका जीतबहादुर कात्तिक ९ गते तारेखमा रिहा भएका थिए । जीतबहादुरले पत्नीको विष सेवनबाट मृत्यु भएको भन्दै आए पनि शर्मिलाले हत्या गरेको भन्दै उजुरी दिएपछि यो घटनालाई प्रहरीले अदालतमा पेश गर्ने तयारी गरिरहेका बेला जीतबहादुर मङ्सिर १३ गते झुण्डिएर आत्महत्या गरे ।

प्यूठान

तोरवाङ्ग गाविस-३ की ३४ वर्षीया गोमा नगरकोटीलाई २०७३ भदौ १३ गते राती घरमा रहेको अवस्थामा ३७ पति वर्षीय पति भुपाल नगरकोटीले कोदालोले टाँउकोमा हानी हत्या गरेको भन्दै माइती पक्षले भदौ १४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । आरोपितलाई प्रहरीले भदौ १४ गते घरबाट गिरफतार गरेकोमा जिल्ला अदालतको आदेश अनुसार असोज ७ गते पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भए। मृतकको पोष्टमार्टम भदौ १४ गते जिल्ला अस्पताल बिजुवारमा भयो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

रोल्पा

थवाङ गाविस-८ की ४८ वर्षीया सुनकुमारी नेपालीलाई घरायसी विवादमा २०७३ असोज २५ गते ४५ वर्षीय पति ध्रुव नेपालीले कुटपिट गरी घाइते बनाएकामा उनको कात्तिक २८ गते रुपन्देहीस्थित युनिभर्सल मेडिकल कलेजमा उपचार कै क्रममा मृत्यु भयो । शवको पोस्टमार्टम मृत्यु भएकै दिन भीम अस्पताल, रुपन्देहीमा भयो । असोज २६ गते पक्राउ परेका ध्रुव नेपाली र जालकुमारी नेपालीलाई जिल्ला अदालतले कात्तिक २९ गतेपुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश दियो। सुनकुमारीकी १३ वर्षीया छोरी विनिताको लालनपालन र शिक्षादीक्षाको जिम्मा एसओएस बालग्राम लुम्बिनीले लिएको छ ।

रूकुम

रुघा गाविस-५ की २६ वर्षीया नौमति खड्का र उनकी आमा ४५ वर्षीया ओपी ओलीलाई २०७३ साउन ४ गते नौमतिका पति २६ वर्षीया जगतबहादुर खड्काले हत्या गरेको भन्दै मृतकका आफन्तले प्रहरीमा साउन ४ गते जाहेरी दिए । शवको जिल्ला अस्पतालमा पोस्टमार्टम भयो । साउन ४ गते नै पक्राउ परेका जगतलाई जिल्ला अदालतले साउन ३० गते पुर्पक्षका लागि थुन्ने आदेश दियो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

दाङ

घोराही नपा-६ की ६० वर्षीया आइती बिकलाई २०७३ मङ्सिर ३० गते ६२ वर्षीय पति केसे कामीले बन्चरो प्रहार गरी हत्या गरेको भन्दै सोहीदिन पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । शवको पोस्टमार्टम सोही दिन राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पतालमा भयो । सोही दिन पक्राउ परेका केसेलाई जिल्ला अदालतले पुस २५ गते पुर्पक्षकालागि थुनामा राख्ने आदेश दियो । यसवर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

त्रिपुर नपा-७ की २८ वर्षीया पूर्णा थापालाई २०७३ मङ्सिर १९ गते घोराही नपा-३ का २६ वर्षीय देवर विक्रम थापाले गोली हानी हत्या गरेको प्रहरीले जनायो । छातीमा

गोली लागि घाइते भएकी पूर्णाको राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पताल घोराहीमा उपचारको क्रममा मृत्यु भयो । शवको पोष्टमार्टम मङ्सिर २० गते राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पतालमा भयो । रा २ प १२८७ नम्वरको मोटरसाइकलमा थापासहित गएका दुइजना घटनापछि भागेको प्रहरीले जनायो । प्रहरीले घटनामा संलग्न रहेको आरोपमा मोटरसाइकल चालक घोराही नपा-५ का २५ वर्षीय दिपक गिरीलाई तुलसीपुरको ग्वारखोलाबाट मङ्सिर १९ गते गिरफतार गऱ्यो । तर उनीसँगै मोटरसाइकलमा बसेका विक्रम भने पेस्तोलसहित भागेको प्रहरीले जनायो । यस वर्षको अन्त्यसम्म आरोपित विक्रम फरार रहेको प्रहरीले जनायो । मृतकका पति विजय थापा नेपाली सेनामा रहदा करेन्ट लागेर मृत्यु भएपछि पाएको १० लाख क्षतिपूर्ति आफूले पनि पाउनुपर्ने भन्दै धम्क्याइरहेका विक्रमले रकम नपाएपछि हत्या गरेको हुनसक्ने प्रहरीले बतायो ।

अन्य पक्षबाट

प्यूठान

प्यूठान नपा-१६ की ६२ वर्षीया एकल बृद्धा पुतला सार्कीलाई २०७३ कात्तिक १७ गते घरमा एक्लै रहेको अवस्थामा स्यालीवाङ्ग गाविस-७ का २४ वर्षीय वीरबहादुर विश्वकर्मा (विरवल भनिने) ले बृद्धालाई लुटपाट गरी हत्या गरेको भन्दै मृतकका आफन्तले कात्तिक १९ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । मृतकको टाँउको फुटेको र हात भाचिएको थियो । आरोपित प्यूठान नपा-१६ मा ससुराली आएको अवस्थामा उक्त घटना भएको र घटना पश्चात यस वर्षको अन्त्यसम्म आरोपित फरार रहेको प्रहरीले जनायो । शवको पोष्टमाटर्म कात्तिक १८ गते जिल्ला अस्पतालमा भयो ।

रूकुम

आठबिसकोट गाविस-२ की ७१ वर्षीया काली कुमारी गुरूङको आफनै घरमा हत्या गरिएको अवस्थामा २०७३ असोज २६ गते इलाका प्रहरी कार्यालय आठबिसकोटले लास फेला पाऱ्यो । घर भित्रै शरीरका विभिन्न ठाउँमा धारिलो हतियार प्रयोग गरि उनको हत्या गरेको अवस्थामा भेटिएको प्रहरीले जनायो । शवको जिल्ला अस्पताल सल्लेमा पोष्टमार्टम भयो । घटनाको अनुसन्धान भइरहेको प्रहरीले जनाएपनि यस बर्षको अन्त्यसम्म घटनामा संलग्नको पहिचान हुन नसकेको प्रहरीले जनायो ।

आठबिसडाडागाँउ गाविस-१ की ४४ वर्षीया पेउली गिरी २०७३ कात्तिक १७ गते आफनै घरमा मृत अवस्थामा फेला परिन । मृतकका आफन्तले कात्तिक १८ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए । घरमा एक्लै रहेकी गिरीलाई हत्या गरेको अवस्थामा प्रहरीले लास फेला पारेको जनायो । शरीरका विभिन्न स्थानमा धारिलो हतियार प्रहार गरि हत्या भएको प्रहरीले जनायो । शवको जिल्ला अस्पताल सल्लेमा कात्तिक १८ गते पोष्टमार्टम भयो । घटनाको अनुसन्धान भइरहेको प्रहरीले जनाएपनि यस बर्षको अन्त्यसम्म घटनामा संलग्नको पहिचान हुन नसकेको प्रहरीले जनायो ।

दाङ

त्रिपुर नपा-५ की ४७ वर्षीया विष्णु वलीलाई २०७३ भदौ ८ गते अज्ञात व्यक्तिको समूहले धारिलो हतियार प्रहार गरी हत्या गरेको भन्दै मृतकका माइती पक्षले भदौ ९ गते नै इलाका प्रहरी कार्यालय नारायणपुरमा जाहेरी दिए । १० वर्षदेखि घरमा एक्लै बस्दै आएकी वलीको शव भदौ ९ गते बिहान घरदेखि २० मिटर टाढा भेटिएको प्रहरीले बतायो । शवको पोष्टमार्टम राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पतालमा भयो । मृतकका पति ५५ वर्षीय चित्रबहादुर वली कान्छी पत्नी लिएर १० वर्ष अघिदेखि भारतमा बस्दै आएकाले घटना रहस्यमय भन्दै प्रहरीले अनुसन्धान जारी राखेको बतायो ।

कथित बोक्सीको आरोपमा हत्या

बाँके

नौबस्ता गाविस-९ की ४० वर्षीया डण्डी थारूलाई २०७३ भदौ ८ गते सोही ठाउँका २१ वर्षीय दिनेश थारूले बोक्सी आरोपमा कुटपिट गरी हत्या गरेको भन्दै पीडित पक्षले भदौ ९ गते इलाका प्रहरी कार्यालय कोहलपुरमा उजुरी दिए । शवको पोस्टमार्टम भेरी अञ्चल अस्पतालमा भदौ ९ गते भयो । भदौ ९ गते पक्राउ परेका डण्डीलाई जिल्ला अदालतले असोज ४ गते पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश दियो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

बलात्कारपछि हत्या

बाँके

कम्दी गाविस-९ की २९ वर्षीया शान्ति बुढालाई २०७३ असोज १९ गते सोही गाविस-७ स्थित अडहरबारीमा

बलात्कारपछि हत्या गरेको भन्दै पीडित पक्षले असोज २० गते इलाका प्रहरी कार्यालय कोहलपुरमा उजुरी दिए। शवको असोज २० गते भेरी अञ्चल अस्पतालमा पोस्टमार्टम भयो। असोज २१ गते पक्राउ परेका सोही गाविस-६ का ३३ वर्षीय सगीर खाँ, ३५ वर्षीय नफिस खाँ, २३ वर्षीय रियाज अलि अन्सारी, ३५ वर्षीय झलारीप्रसाद बर्मा र ३५ वर्षीय इदु खाँलाई जिल्ला अदालतले कात्तिक २९ गते पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश दियो। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

मटेहिया गाविस-६ की २५ वर्षीया राजमती धोबीलाई २०७३ असोज ८ गते बलात्कारपछि हत्या गरेको भन्दै पीडित पक्षले असोज १० गते इलाका प्रहरी कार्यालय मटेहियामा जाहेरी दिए। शवको पोस्टमार्टम भेरी अञ्चल अस्पताल नेपालगन्जमा भयो। असोज १० गते पक्राउ परेका सोही ठाउँका ३५ वर्षीय मकुबल शेख र ३७ वर्षीय सलिम शेखलाई जिल्ला अदालतले कात्तिक ८ गते पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश दियो। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

पारिवारिक हिंसा

जुम्ला

गज्यांकोट गाविस-९ की २९ वर्षीया सत्यदेवी न्यौपानेलाई २०७३ भदौ ३ गते २९ वर्षीय पति लोकप्रसाद न्यौपानेले कुटपिट गरी खान लगाउन नदिइ घर निकाला गरेको भन्दै पीडितले जिल्ला अदालत जुम्लामा अंशसहित सम्वन्ध विच्छेदको मागगर्दै भदौ १२ गते जाहेरी दिइन। पतिले घरमा बस्न नदिएपछि एक छोरीसहित देपालगाउँ गाविस-७ स्थित माईतीघरमा बस्दै आएको पीडितले जनाइन। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

दैलेख

नारायण नपा-५ की २५ वर्षीया भूमिसरा रानालाई माइत जान्छु भनेको आरोपमा २०७३ असोज १२ गते उनका ६१ वर्षीय ससुरा लालबहादुर रानाले कपालको चुल्ठो समाती लात्तीले कुटपिट गरे। भूमिसराका पति दिलबहादुर राना मजदूरी गर्न भारत गएपछि ०७२ चैत २७ गतेदेखि आफूलाई पटकपटक ससुराले कुटपिट गर्दै घरेलु हिंसा गरिरहेको पीडितले आरोप लगाइन। देब्रे कान र दाहिने आँखामा चोट लागेकी पीडितको जिल्ला अस्पतालमा उपचार भयो। गाउँका भलाद्मीले गाउँमै मिल्दा घरको इज्जत जोगिन्छ भनेपछि प्रहरीमा उजुरी दिन आएकी भूमिसराले यस वर्षको अन्त्यसम्म कही उजुरी दिइनन। घटनापछि पीडित यस वर्षको अन्त्यसम्म माइतमा बस्दै आएकी छन।

दाइजो नल्याएको आरोपमा कुटपिट

बाँके

नेपालगन्ज उमनपा-१९ बालेगाउँकी १८ वर्षीया आसरुन अन्सारीलाई २०७३ साउन २३ गते २१ वर्षीय पति बसिम अन्सारी र ४६ वर्षीया सासू बाबादैया जोलहाले चार लाख रुपियाँ दाइजो नल्याएको भन्दै कुटपिट गरे। दुवै आँखामा गहिरो चोट, हात, खुट्टा र शरीरका विभिन्न भागमा निलडाम परेकी घाइतेको भेरी अञ्चल अस्पतालमा उपचार भयो। पीडित पक्षले सोही दिन राति प्रहरीमा खबर गरेपछि दुवैजना पक्राउ परे। ज्यान मार्ने उद्योगमा मुद्दा दर्ता भएकामा जिल्ला अदालतको भदौ १७ गतेको आदेशअनुसार दुवै जना जनही १५ हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा भए। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

परिवारजनबाट कुटपिट गरिएकी आसरुन अन्सारी

बलात्कार, बलात्कार प्रयास, यौन दुर्व्यवहार

बर्दिया

१८ वर्षीया एक महिलालाई २०७३ भदौ ५ गते गोला गाविस-७ का २७ वर्षीय जागेश्वर चौधरीले बलात्कार गर्ने प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले इलाका प्रहरी कार्यालय पाताभारमा भदौ ९ गते जाहेरी दिए। पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो। प्रंहरीले आरोपितलाई भदौ ६ गते गिरफ्तार गरेकोमा जिल्ला अदालतले दोषी ठहरगर्दै कात्तिक ८ गते २ वर्ष ६ महिना कैद फैसला सुनायो।

दैलेख

२२ वर्षीया एक महिलालाई २०७३ साउन २५ गते कालिका गाविस-३ का ३९ वर्षीय दलबहादुर योगीले बलात्कार प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले साउन २८ गते इलाका प्रहरी कार्यालय नौमुलेमा जाहेरी दिए । उक्त मुद्दामा बयान बदलेको भन्दै अदालतले मङ्सिर ८ गते अदालतले जाहेर वालालाई १ हजार जरिवाना र आरोपितलाई २ हजार रुपियाँ क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने फैसला गऱ्यो ।

डोल्पा

४० वर्षीय एक महिलालाई २०७३ साउन १३ गते राति सुतिरहेको अवस्थामा सोही गाविस-२ का ४७ वर्षीय कालिबहादुर रोकायले बलात्कारको प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले साउन १९ गते त्रिपुरा प्रहरी चौकी त्रिपुराकोटमा जाहेरी दिए । आरोपितलाई प्रहरीले साउन २० गते गिरफ्तार गऱ्यो । प्रहरीले बलात्कार गरेको घटनामा आरोपितलाई मुद्दा अगाडि बढाउन खोजेपछि आरोपित र पीडित पक्षबीच साउन १९ गते झडप भयो । गाउँ गाउँबीच झडप हुन थालेको भन्दै स्थानीय नेकपा एमाले र नेपाली काँग्रेसका नेताहरूको दवावमा बलात्कार गरेको भन्ने निवेदन फिर्ता लिन लगाएर गाली बेइज्जतीको निवेदन पुनः दिन लगाई साउन २२ गते मिलापत्र भयो । आपसी सदभाव खलबलिन नदिन र सामाजिक दङ्गा भडकन नदिन आफूहरूले सल्लाह दिएर मिलापत्र गराएको सुउँ गाविसका समाजसेवी तुलबहादुर धरलाले बताए । नेपाली काङ्ग्रेसका गाँउ इकाई सचिव नेत्र बुढाले दुबै पक्षबीच घटनाका विषयमा झडप भयो, घटनाले ठूलो रूप नलियोस र सामाजिक सदभाव कायम गर्न मिलापत्र गराएको बताए ।

मुगु

२७ वर्षीया एक महिलालाई २०७३ साउन ८ गते कार्कीबाडा गाविस-१ का २८ वर्षीय खेमबहादुर भामले बलात्कार प्रयास गरेको भन्दै पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा साउन ९ गते जाहेरी दिए । आरोपितलाई प्रहरीले वैशाख ९ गते गिरफ्तार गरेको भएपनि दुबै पक्षका गाँउलेहरूले बलात्कार प्रयास नभई सामान्य झगडा भएकाले गाँउमै मिलाउने भन्दै पीडितलाई ०७३ साउन ९ गते उजुरी फिर्ता लिन लगाए ।

दाङ

४२ वर्षीया एक महिलालाई २०७३ भदौ २८ गते तुलसीपुर नपा-१० का ६० वर्षीय केवल खत्रीले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले सोहीदिन इलाका प्रहरी कार्यालय तुलसीपुरमा जाहेरी दिए । पीडितको राप्ती अञ्चल अस्पताल तुलसीपुरमा भदौ २८ गते स्वास्थ्य परीक्षण भयो । २०७३ असोज २ गते पक्राउ परेका केवललाई जिल्ला अदालतले २०७३ मङ्सिर ९ गते पाँच वर्ष कैद र २० हजार रुपियाँ पीडितलाई दिनुपर्ने फैसला सुनायो ।

रुकुम

२७ वर्षीया एक महिलालाई २०७३ साउन १० गते स्यालाखदी गाविस-३ का २५ वर्षीय सुरेश बिकले बलात्कार गरेको भन्दै पीडित पक्षले असोज २१ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण जिल्ला अस्पतालमा भयो । साउन ११ गते पक्राउ परेका सुरेशलाई जिल्ला अदालतले कात्तिक ११ गते दश हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा गर्ने आदेश दियो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

मानव बेचबिखन

बर्दिया

२१ वर्षीया एक महिलालाई २०७३ असोज ७ गते बाँसगढी नपा-७ की ३५ वर्षीया हिरा हमालले ललाइफकाइ अवैध तरिकाले भारतको निशानगाडा हुँदै कुवेत लैजान लागेको भन्दै पीडित पक्षले असोज ९ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिए । तत्कालै पक्राउ परेकी हिरालाई जिल्ला अदालतले कात्तिक ३ गते पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश दियो । यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन ।

कालिका गाविस-४ शक्तिनगरकी ३० वर्षीया लक्ष्मी थारू र सोही ठाउँकी १४ वर्षीया शर्मिला थारूले आफूहरूलाई २०७३ भदौ २० गते मगरागाडी गाविस-८ का २७ वर्षीय शुसिसकुमार थारू सहित कालिका गाविस-४ का १९ वर्षीया रूपा थारू, ३० वर्षीया साबित्री थारू, ४५ वर्षीया फूलकुमारी थारूले बलात्कार गर्नुको साथै मानव ओसार पसार तथा बेचनबिखन गर्ने उद्देश्यले लगेको आरोप लगाए । पीडितले आरापितहरू विरूद्ध बलात्कार र मानव ओसारपसार तथा

बेचनबिखन गरेको आरोपमा इलाका प्रहरी कार्यालय बनियाभारमा २०७३ भदौ २१ गते जाहेरी दर्ता गराए। सोही दिन प्रहरीले आरोपितहरूलाई गिरफ्तार गरी कानुनी कार्वाही अगाडी बढायो। बर्दिया जिल्ला अदालतको ०७३ कात्तिक २ गतेको आदेशमा पुर्पक्षका लागि जिल्ला कारागार चलान गऱ्यो। अन्य सावित्री थारू, रूपा थारू र फुलकुमारीलाई जनही ४० हजार रूपैया धरौती लिएर तारेखमा रिहा गर्‍यो। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

कथित बोक्सीको आरोपमा अमानवीय व्यवहार

बर्दिया

धधवार गाविस-९ की ४० वर्षीया बेलकुमारी थारू र सोही ठाउँकी १८ वर्षीया पवित्राकुमारी चौधरीलाई २०७३ साउन ३० गते सोही ठाउँका ४५ वर्षीय प्रेमकुमारी थारू र २० वर्षीया निर्मला थारूले कथित बोक्सीको आरोप लगाई अमानवीय ब्यवहार गरेको भन्दै पीडित पक्षले इलाका प्रहरी कार्यालय बनियाभारमा भदौ १ गते जाहेरी दिए। साउन ३० गते नै पक्राउ परेका दुवैलाई जिल्ला अदालतले भदौ २३ गते जनही २५ हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा गऱ्यो।

डोल्पा

त्रिपुराकोट गाविस-३ की ३२ वर्षीया सरिता कुलाललाई २०७३ मङ्सिर १५ गते कथित बोक्सीको आरोपमा सोही ठाउँका ३५ वर्षीया सुन्तली कुलाल र ४० वर्षीय जङ्गे कुलालले अमानवीय व्यवहार गरेको भन्दै पीडित पक्षले मङ्सिर १६ गते प्रहरी चौकी त्रिपुराकोटमा उजुरी दियो। प्रहरी चौकीमा भएको छलफलमा आरोपितले माफी मागेपछि मिलापत्र भयो।

बहुविवाह

बर्दिया

राजापुर नपा-११ की २४ वर्षीया समा अन्सारीले २०७३ साउन २ गते २९ वर्षीय पति साहेवी आलम अन्सारीले सोही ठाउँकी २३ वर्षीय सायरावानु अन्सारीलाई बहुविवाह गरेको आरोप लगाइन्। पीडितले पति र सौता बिरूद्ध इलाका प्रहरी कार्यालय राजापुरमा ०७३ साउन २३ गते जाहेरी दर्ता गराइन्। प्रहरीले आरोपित साहेवी र सायरावानुलाई साउन २ गते गिरफ्तार गरी कानुनी कार बाही अगाडी बढायो। बर्दिया जिल्ला अलातको भदौ ७ गतेको आदेशले दुबै जनालाई जनही ५२ हजार धरौटी लिई तारेखमा रिहा गऱ्यो। बर्दिया जिल्ला अदालतले ०७३ भदौ ७ गते जनही ५२ हजार जरिवाना तिर्ने फैसला गऱ्यो।

सोरहवा गाविस–१ की ३० वर्षीया सुनिता खनालका ३७ वर्षीय पति शिवलाल आचार्यले मगरागाडी गाविस-२ की ३२ वर्षीया कोपिला सापकोटालाई २०७३ कातिक २९ गते बहुविवाह गरेको आरोप लगाइन्। पीडित सुनिताले पति र सौता बिरूद्ध इलाका प्रहरी कार्यालय मैनापोखरमा मङ्सिर १५ गते बहुविवाहको मुद्दा दर्ता गराइन्। प्रहरीले आरोपित शिवलाल र कोपिलालाई मङ्सिर १५ गते पक्राउ गरी अनुसन्धानका लागि हिरासतमा राख्यो। बर्दिया जिल्ला अदालतको पुस ४ गतेको आदेश अनुसार आरोपितदुबै पुर्पक्षका लागि कारागार चलान भए।

दैलेख

नारायण नपा-५ की २१ वर्षीया सुनीता सार्की घरमा हुँदा हुँदै २१ वर्षीय पति अर्जुन सार्कीले २०७३ असोज ५ गते सोही ठाउँकी २१ वर्षीया रत्ना दर्लामी मगरसँग बहुविवाह गरेको भन्दै जेठी पत्नी सुनीताले असोज ७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिइन। प्रहरीले घटनाका दुबै आरोपितलाई असोज ११ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतमा मुद्दा पेश भएकै दिन कात्तिक २ गते अदालतले दोषी ठहरगर्दै दुबै जनालाई डेढ/डेढ वर्ष कैद र प्रतिव्यक्ति १० हजार रूपियाँ क्षतिपूर्ति पीडितलाई दिनुपर्ने फैसला सुनायो।

सेरी गाविस-७ की २७ वर्षीया बिष्णुमाया पुनमगर घरमा हुँदा हुँदै २०७३ भदौ २७ गते उनका ३० वर्षीय पति सुनिलबहादुर पुनमगरले श्रीनाथ गण काठमाण्डौंमा कार्यरत २३ वर्षीया अन्जना पुनमगर बहुविवाह गरेको भन्दै जेठी पत्नी बिष्णुमायाले कात्तिक ४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिइन। श्रीनाथ गण काठमाण्डौंमा कार्यरत सिपाही सुनिलबहादुर घरविदामा घर आएको समयमा प्रहरीले कात्तिक ९ गते गिरफ्तार गरेकोमा कात्तिक २१ गते दैलेख जिल्ला अदालतले ५० हजार रूपियाँ धर ौटीमा तारेखमा रिहा गरेको प्रहरीले जनायो। घटनाका आरोपित अन्जनाको विषयमा प्रहरीले नेपाली सेनालाई पत्राचार गरेको जनाएपनि यस वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार गरेको छैन्। बिष्णुमाया २ छोरा छोरीसहित माइतमा बस्दै आएकी छन्। घरपरिवारबाट मुद्दा फिर्ता लिन दवाव आइरहेको पीडितले बताइन।

कालभैरव गाविस-५ की २८ वर्षीया सीता भण्डारी घरमा हुँदाहुँदै ३३ वर्षीय पति कलम भण्डारीले गोरखा जिल्ला गाईखोर गाविस-२ की २४ वर्षीया बिना जैसीसँग २०७३ साउन ३१ गते बहुविवाह गरेको भन्दै जेठी पत्नी सीताले असोज ३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा जाहेरी दिइन। प्रहरीले घटनाका आरोपित दुबैलाई कात्तिक २ गते गिरफ्तार गरेकोमा अदालतले आरोपित कमल र बिना जैसीलाई कात्तिक १८ गते जनही ५० हजार रुपियाँ धरौटीमा तारेखमा छोडेको प्रहरीले जनायो।

मुगु

पिना गाविस-९ की २१ वर्षीया उवजीता सिंह घरमा हुँदा हुदै २३ वर्षीय पति गोर्ख राज शाहीले सोही ठाउँकी २७ वर्षीया चुमकली कुलालसँग २०७३ कात्तिक ७ गते बहुविवाह गरेको भन्दै जेठी पत्नी उवजीताले मङ्सिर १ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन। प्रहरीले आरोपित दुबैलाई कात्तिक २९ गते गिरफ्तार गरेकोमा जिल्ला अदालतको आदेश अनुसार मङ्सिर २३ गते दुबै जना ५१/५१ हजार रुपियाँ धरौटीमा तारेखमा रिहा भए। यस वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

रूकुम

स्यालाखदी गाविस-३ की २६ वर्षीया मनमाया परियार घरमा हुँदा हुँदै २८ वर्षीय पति दुर्ग बहादुर परियारले सोही ठाउँकी २१ वर्षीया विष्णुमाया परियारसँग ०७३ कात्तिक २५ गते बहुविवाह गरेको भन्दै जेठी पत्नी मनमायाले मङ्सिर ५ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन। प्रहरीले घटनाका आरोपित दुर्गबहादुर र विष्णुमायालाई मङ्सिर ९ गते गिर फ्तार गरेकोमा जिल्ला अदालत रूकुमको मङ्सिर १७ गतेको आदेशले प्रति व्यक्ति ३० हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा भए।

सल्यान

शिद्धेश्वरी गाविस-७ की ३७ वर्षीया देवी बोहोरा घरमा हुँदा हुँदै ३४ वर्षीय पति वीर बहादुर वोहराले काठमाडौँकी रूपा सापकोटासँग बहुविवाह गरेको भन्दै जेठी पत्नीले २०७३ साउन २९ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन। प्रहरीले आरोपितलाई साउन ३० गते पक्राउ गरेकोमा जिल्ला अदालतले मङ्सिर १२ गते वीर बहादुरलाई १ वर्ष कैद र ५ हजार रूपियाँ जरिवानाको फैसला सुनायो।

सबै प्रकारका जातीय विभेद

बर्दिया

बाँसगढी नपा-११ का ३५ वर्षीय गणेश बिकलाई २०७३ असोज २३ गते आफनै जग्गामा घर बसिरहेको अवस्थामा सोही ठाउँका ६० वर्षीय रतनबहादुर चन्दले डुमको छोरा हामी बराबर हुन खोज्ने भन्दै गाली गलौज गर्नुको साथै जातीय विभेद गरेको आरोप लगाए। मादक पदार्थ सेवन गरी पुगेका रतनबहादुरले गणेश विकको पत्नी २८ वर्षीया शान्ति विकलाई पनि हातपात गर्दै, अपशब्द बोल्दै दुर्व्यवहार गरे। पीडितले सनुवाई नहुने भन्दै न्यायको लागि रतनबहादुर बिरूद्ध कहि कतै निवेदन दिएनन्।

दैलेख

सिंहासैन गाविस-९ का ६५ वर्षीय कर्णबहादुर बिक, सोही ठाउँका २८ वर्षीय रामसिंह बिक, ३० वर्षीय काशी बिक र २३ वर्षीय उदयराम बिकलाई २०७३ असोज २४ गते महानवमीको बली चढाउने विषयमा 'क्षत्री हुँदाहुँदै दलितले बली चढाउन हुन्न' भन्दै सोही ठाउँका २० वर्षीय नौर थापा, २४ वर्षीय जगत थापा, ४० वर्षीय बल थापा, ४० वर्षीय कल थापालगायत करिव २५ जनाको समूहमा आएका गैरदलित युवाको समूहले कुटपिट गरेको पीडितले आरोप लगाए। दलितको कुलायन खोदाई देउताको पूजाका लागि तयार गरिएको एउटा बोका लुटेको आरोप पनि उनीहरुले लगाए। ती युवाको लाठी प्रहारबाट टाउकोमा चोट लागेका काशी र रामसिंहको स्थानीय जडीबुटी प्रयोग गरी उपचार भयो। असोज २६ गते प्रहरीमा जाहेरी दिन भन्दै सदरमुकाम पुगेका पीडितलाई गाउँमै मिल्ने दबाब दिएर फर्काइयो।

महिला तथा बालबालिका कार्यालय दैलेखकी महिला विकास निरीक्षक ४७ वर्षीया सुकमाया बिकलाई २०७३ कात्तिक २६ गते ५५ वर्षीया महिला विकास अधिकृत विश्वमणि जोशीले कार्यालयको साँचो दिँदा 'नछुनोस्' भन्दै हातमा फालिदिएको पीडितले बताइन्। जोशी नवलपरासी सरुवा भइसकेकाले झमेला हुने ठानी उजुरी नदिएको तर सो घटनाले आफ्नो आत्मसम्मानमा भने ठेस पुऱ्याएको पीडितले बताइन्।

चामुण्डा गाविस-४ का २९ वर्षीय लालबहादुर बिकलाई २०७३ कात्तिक २६ गते सोही गाविस-५ का बृखबहादुर

शाहीको घरमा लगाइएको रुद्री पूजाका क्रममा सोही ठाउँका पण्डित ४९ वर्षीय विष्णुप्रसाद उपाध्याय, ४१ वर्षीय पदमप्रसाद उपाध्याय र ३५ वर्षीय तिलकप्रसाद उपाध्यायले विभेद गरेको पीडितले आरोप लगाए । अब उप्रान्त विभेद नगर्ने प्रतिबद्धता जनाएपछि आफूहरु कानुनी प्रक्रियामा नगएको पीडित पक्षको भनाइ रह्यो ।

डोल्पा

त्रिपुराकोट गाविस-२ का ३५ वर्षीय आशीष सुनुवार र सोही ठाउँकी ३४ वर्षीया ममता सुनुवारलाई २०७३ साउन १९ गते कैलाली घर भई त्रिपुराकोट गाविस-२ मा व्यवसाय गर्दै आएका ३६ वर्षीय अनिल केसी र ३२ वर्षीया सङ्गीता खनाल (केसी) ले सार्वजनिक बाटोमा 'डुम, खान नपाएको दलित' भनेर अपशब्द प्रयोग गरेको भन्दै पीडित पक्षले साउन २१ गते प्रहरी चौकी त्रिपुराकोटमा उजुरी दिए । प्रहरीले सोही दिन गराएको छलफलमा आरोपितलाई २५ हजार रुपियाँ जरिवाना तिराउने र गल्ती नदोहोऱ्याउने गरी लिखित कागज भयो । पीडितले पुनः भदौ १८ गते जातीय विभेद गरेको भन्दै पीडितले भदौ २० गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए । पक्राउ परेका आरोपितलाई जिल्ला अदालतले तारेखमा रिहा गर्ने आदेश दियो ।

त्रिपुराकोट गाविस-६ का ३८ वर्षीय धनकेसे कामी र सोही ठाउँका ६० वर्षीय नरे कामीलाई २०७३ मङ्सिर ४ गते सोही गाविस-५ निवासी जिल्ला खानेपानी उपभोक्ता महासङ्घका अध्यक्ष ६० वर्षीय मिमबहादुर बुढाले 'डुम' शब्द प्रयोग गरी गाउँ निकाला गर्ने धम्की दिएको भन्दै पीडित पक्षले मङ्सिर ५ गते त्रिपुराकोट प्रहरी चौकीमा उजुरी दिए । प्रहरीको रोहबरमा भएको छलफलमा आरोपित गल्ती नदोहोऱ्याउन र पीडितलाई २३ हजार रुपियाँ दिन सहमत भएपछि मिलापत्र भयो ।

प्यूठान

प्यूठान नपा-१६ की २७ वर्षीया कल्पना सुनारलाई २०७३ मङ्सिर १९ गते सोही नपा-६ का ४५ वर्षीय गुरूप्रसाद गौतमले आफ्नो घरमा कल्पना सुनारलाई बस्नको लागि घरको कोठा भाडामा दिएको र बसेको तीन दिनपछि दलित भनि थाहा पाएपछि मङ्सिर २२ गते घरबाट निस्की, दलितलाई हाम्रो घरमा बस्न दिदैनै भनि दुर्व्यवहार गरे । पीडितले न्यायका लागि इलाका प्रहरी चौकी बिजुवारमा सोहि दिन निवेदन दिइन् । प्रहरीले आरोपित गौतमलाई मङ्सिर २४ गते इलाका प्रहरी चौकीमा बोलाई घटनाको बारेमा छलफल गराउदा आरोपितले घटना स्विकार गरे । आरोपित गौतमले पीडित महिला, महिलाका आफन्त, दलित अधिकारकर्मी समक्ष अब देखी यस्ता घटना कहिल्य नदोहराउने र गरेमा कानुन बमोजिम सजाय भोग्ने भनि सार्वजनिक रूपमा माफी मागे । महिलाको मोवाइलमा पुगेको क्षतिलाई मर्मत गर्नको लागि १७ हजार रुपियाँ पीडितलाई बुझाएपछि दुवै पक्षबीच सोही दिन मिलापत्र भयो ।

दाङ

तुलसीपुर नपा-१९ की ६५ वर्षीया मोती परियारलाई २०७३ भदौ ३० तुलसीपुर नपा-२० की ४२ वर्षीया अनिता भण्डारी (लामा)ले दलित तथा कथित बोक्सीको आरोपमा कुटपिट गरेको भन्दै असोज ४ गते इलाका प्रहरी कार्यालय तुलसीपुरमा उजुरी दिए । छोरा अर्जुनलाई झारफुककालागि भदौ ३० गते अक्षता हेराउन तुलसीपुर नपा-२० नवलपुरमा भण्डारीको कूल पूजाका धामी प्रह्लाद भण्डारीसमक्ष पुगेकी थिइन् । अक्षता देखाएको केही समयपछि धामी रुन/कराउन थालेपछि अक्षता हेराउन दलित र बोक्सी महिला आएको भन्दै धामीकी बहिनी अनिताले कुटपिट गरेको पीडितको आरोप छ । कुटपिटबाट टाउको, आँखा र मुखमा चोट लागेकी पीडितको राप्ती अञ्चल अस्पताल तुलसीपुरमा उपचार भएको थियो । सोही दिन पक्राउ परेकी अनितालाई जिल्ला प्रशासन कार्यालयले कात्तिक २ गते २८ हजार ३ सय ४६ रुपियाँ धरौटीमा रिहा गऱ्यो ।

आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार

सम्पत्ति/संरचना क्षति

बाँके

पाँच नम्बर प्रदेश टुक्र्याउने गरी संविधान संशोधन प्रस्ताव ल्याइएको विरोधमा नेकपा एमालेले २०७३ पुस १ देखि ३ गतेसम्म गरेको आमहड्तालको अवज्ञा गरेको आरोपमा नेपालगन्ज उमनपा पुष्पलाल चोकस्थित दीपा फेन्सी पसल बन्दकर्ताले तोडफोड गरे ।

दाङ

घोराही नपा-९ डुम्मरगाउँ बस्ने रोल्पा घर्तीगाउँका ३० वर्षीय तीर्थ पुन मगरको रा १ ज ४५३ नम्बरको हायस बसमा अज्ञात समूहले २०७३ साउन १२ गते राति आगजनी गऱ्यो । आफ्नै घरअघि पार्किङ गरिराखेको बसमा आगजनी गर्दा ३० लाख रुपियाँ बराबर क्षति भएको पीडितले बताए । पीडितले साउन १३ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय घोराहीमा जाहेरी दिए पनि पीडक पहिचान हुन नसकेको प्रहरीले जनायो ।

खाद्यान्न सङ्कट

हुम्ला

जिल्ला सदरमुकामबाट निकै टाढाका कालिका, जैर, मैला, मदना, श्रीनगर, सायाँ, रोडीकोट, बराई, सर्किदेउ र गोठी गाविसमा यस वर्ष खाद्यान्न सङ्कट देखियो । साउन र भदौमा परेको अविरल वर्षाले चिनो, फापर, कोदो, गहुँ, धानलगायतका अन्न बाली लगाएको करिव ३० विगाहा बाढी/पहिरोले बगाउँदा २० हजार जनसङ्ख्या रहेका ती गाविसमा भोकमरी देखा पऱ्यो । सर्किदेउ गाविसस्थित उनपानीका टुक कार्कीको अगुवाइमा २०७३ असोज ९ गते खाद्यान्न सङ्कटबारे जानकारी गराउन सदरमुकाम पुगेका स्थानीयले जिल्ला प्रशासन कार्यालय र अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घ/संस्थामा अनुरोध गरे पनि समस्या समाधानमा कतैबाट पनि पहल भएन ।

मुगु

खाद्य संस्थान अन्तर्गतको पुलु खाद्यान्न डिपोका मुगु, डोल्फु, किम्री, पुलु, माँग्री गाविस र सोरुकोट डिपोअन्तर्गतका फोतु, भिइ, नार्थपु, जिमा, कालै, धैनाकोट र रारा गाविसका बासिन्दाले २०७३ साउन १५ गतेदेखि ती डिपोबाट सहुलियत दरको खाद्यान्न पाएनन् । सोरुकोट डिपोका लागि २ हजार र पुलु डिपोका लागि १५ सय क्विन्टल खाद्यान्न छुट्याइए पनि ढुवानी हुन नसक्दा खाद्य अधिकार प्रभावित बन्न पुग्यो ।

जाजरकोट

खाद्य संस्थानमार्फत जिल्लामा हरेक वर्ष ढुवानी अनुदानमा खाद्यान्न उपलब्ध गराउँदै आए पनि २०७३ साउनदेखि नायकवाडा, रोकायगाउँ, सक्ला, रामीडाँडा, भगवती, रग्दा, पैंक, अर्छानी, टालेगाउँ, पजारु, गर्खाकोट, मजकोट, कोर्ताङ, दह, थालारैकर, साल्मा, दशेरा र सुवानाउलीलगायतका गाविसमा खाद्यान्न आपूर्ति हुन सकेन । यही कारण नेपालीको महान् पर्व दशैं र तिहारसमेत यहाँका बासिन्दाका लागि खल्लो भयो । धान, मकै र अन्य खाद्यान्न बाली भित्र्याउने समयमा आएको अविरल वर्षाले क्षति पुऱ्याउँदा यस वर्ष जिल्लामा खाद्यान्न अभाव बढी भयो । तर पनि सरकारले उचित पहल नगर्दा धेरै बासिन्दा खानकै लागि काम गर्न भारत जान बाध्य भए ।

जुम्ला

जुम्ला जिल्लामा यस वर्ष ४ दशमलव ५ प्रतिशत अर्थात १ हजार ४ मेट्रिक टन खाद्यान्न अपुग भयो । २०७३ सालको प्रक्षेपित जनसङ्ख्या १ लाख १६ हजार ६१ रहेकामा प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष १ सय ९१ किलोग्राम आवश्यकताका दर ले २२ हजार १ सय ६८ मेट्रिक टन खाद्यान्न आवश्यक हुन्छ तर २१ हजार १ सय ६४ मेट्रिक टन खाद्यान्नमात्र उत्पादन भएकाले यो अपुग देखिएको जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले जानकारी दियो । अपुग खाद्यान्न जिल्ला बाहिरबाट आयात गरिने खाद्य संस्थानको भनाइ छ । तर पनि पर्याप्तमात्रामा खाद्यान्न आपूर्ति हुन सकेन ।

स्वास्थ्यको अवस्था

हुम्ला

प्रसूति व्यथाबाट पीडित लिमी गाविस-२ की ३५ वर्षीया डोल्माफुटी तामाङको ज्यान जोखिममा परेपछि उनका परिवारले ७ लाख रुपियाँ खर्चेर काठमाडौँबाट हेलिकप्टर चार्टर गरी २०७३ मङ्सिर १५ गते अस्पताल लानुपरेको डोल्माफुटीका पति तेन्जिङ तामाङले बताए । यो जिल्ला सडक सञ्जालले नछोएको हुँदा यस्ता समस्याबाट यहाँका नागरिक पीडित हुँदै आएका छन् । २०७३ मङ्सिर १४ गते प्रसूति व्यथा लागेपछि त्यसको भोलिपल्ट काठमाडौँको नर्भिक अस्पताल पुऱ्याइएकी पीडित महिलाको अवस्थामा सुधार आए पनि बच्चाको भने मृत्यु भएको थियो । लिमी, मैला, मदना, कालिका, मिमी, मेल्छामलगायतका गाविसमा सामान्य औषधि समेत अभाव हुने गरेको छ । सरकारले जिल्ला अस्पतालमा ७०, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा ५६ र स्वास्थ्य चौकीमा ३६ प्रकारका औषधि निःशुल्क उपलब्ध गराउने

घोषणा गरे पनि हुम्लामा औषधि तथा स्वास्थ्यकर्मी दुवैको अभावमा नागरिक पीडित हुँदै आएका छन् ।

मुगु

मुगु, डोल्पु, किम्री, पुलु, श्रीकोट र गम्थागाविसमा प्रसूति सेवा भएपनि स्वास्थ्यकर्मी र आवश्यक उपकरण छैनन् । यी क्षेत्रका बिरामी उपचारका लागि जिल्ला अस्पताल

नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा उपचार नभएपछि स्टेचरमा विरामी बोकेर जुम्ला जिल्लाको मालिकाठाटा गाविसबाट सेरी बजार लैजादै

पुग्न दुई दिनसम्म लाग्ने भएकाले बाटोमै गर्भवती महिलाको ज्यान जाने जोखिम उत्तिकैछ । यो क्षेत्रका गर्भवती महिला ऋण गरी तीन लाखदेखि पाँच लाख रुपियाँसम्म खर्चेर हेलिकप्टरमार्फत प्रसूति गराउन विभिन्न ठाउँ जान बाध्य छन् । यस वर्षमात्र पाँच जना यसैगरी काठमाडौँगए भने एक गर्भवतीको बाजुराको कोल्टी लैजाँदै गर्दा बाटोमै ज्यान गयो । फोतु गाविस-१ का ४ वर्षीयपवन नेपालीलाई २०७२ फागुन ५ गते कुपोषण देखा परेकामा समयमा उपचार नपाउनाले २०७३ मङ्सिर १८ गते मृत्यु भयो ।

२०७३ असोज १५ गतेदेखि दशैँ र तिहारको बिदामा घर गएका जिल्लाको पूर्वी क्षेत्रका मुगु, डोल्पु, किम्री र पुलु उत्तरी क्षेत्रका फोतु, भिई, जिमा, धैनाकोट, कालै, नार्थपु र पश्चिम क्षेत्रको ह्याङ्गलु, सुकाढिक, गम्था, श्रीकोट, सेरी गाविसस्थित स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत जिल्लाबाहिरका कर्मचारी वर्षको अन्त्यसम्म पनि नफर्केकाले उक्त क्षेत्रका बासिन्दा स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित भए । सोरु भेगका भिइ, जिमा, धैनाकोट, कालै, नार्थपु र खत्याड भेगका ह्याङ्गलु, सुकाढिक, गम्था, श्रीकोट, सेरी गाविसका स्वास्थ्य संस्थामा पनि स्थानीय कार्यालय सहयोगी बाहेक कुनै स्वास्थ्यकर्मी मङ्सिर दोस्रो सातासम्म नपुग्दा स्थानीय स्वास्थ्योपचारबाट वञ्चित भए ।

शिक्षाको अवस्था

जाजरकोट

२०७३ असारको दोस्रो साता आएको अविरल वर्षातका कारण बाढी/पहिरो जाँदा लहँ गाविस-४ स्थित जनता प्राथमिक विद्यालय पीपलचौरको भवन बगाएपछि विद्यार्थी खुला आकाशमुनि पढ्न बाध्य भए । बाढीले विद्यालयका दुई भवन, चर्पी, खानेपानी ट्याङ्कीसमेत बगाएको प्रधानाध्यापक बलबहादुर रावलले बताए । पाँच कक्षासम्म पढाइ हुने उक्त विद्यालयका बालबालिका बगर को चिसो बालुवामा बसेर पढ्न बाध्य छन् । पानी पऱ्यो वा घाम चर्क्यो भने त्यसरी पढ्न पनि सम्भव हुन्न ।

बाढीले विद्यालय बगाएपछि जनता प्राथमिक विद्यालय पिपलचौरका विद्यार्थी बगरमा अध्ययन गर्दै

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा सम्पन्न विविध क्रियाकलापहरू

मानव अधिकार प्रलेखसम्बन्धी क्षत्रीय कार्यशाला सम्पन्न बाँके

इन्सेक केन्द्रीय कार्यालयको आयोजनामा मानव अधिकार प्रलेखसम्बन्धी क्षत्रीय कार्यशाला २०७३ असोज १० र ११ गते नेपालगञ्जमा सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा इन्सेकका कार्यकारी निर्देशक विजयराज गौतमले इन्सेकले विभिन्न कालखण्डमा गरेका महत्वपूर्ण काम र खेलेको भूमिकाले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा संस्था स्थापित भएको बताए । निर्देशक गौतमले समयानुसार दास्तावेजीकरणलाई डिजिटलाइट गर्नुपर्नेमा जोड दिए । उनले इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधिले समय सापेक्ष आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारका विषयमा समेत अभिलेखिकरण गर्नुपर्ने बताए । मानव अधिकार प्रलेख तथा प्रसार विभाग प्रमुख प्रमुख मदन पौडेलले मानव अधिकार वर्ष पुस्तक र इन्सेक अनलाइनको कामप्रति जिल्ला प्रतिनिधिहरूको काम सन्तोषजनक नरहेको बताउँदै सुधार गर्नुपर्ने बताए । इन्सेक मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय संयोजक भोला महतले जिल्ला प्रतिनिधिका समस्या पहिचान तथा सुधारका लागि कार्यक्रमको आयोजना गरिएको बताए । त्यसैगरी सुदूरपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय संयोजक खडकराज जोशीले भौगोलिक अवस्थालाई दोष दिएर कामबाट पन्छिन नमिल्ने बताए । उनले जिल्ला प्रतिनिधिहरूको क्षेत्र र केन्द्रीय कार्यालयले नियमितअनुगमन गरिरहेको बताए । दुई दिनसम्म सञ्चालन भएको कार्यशालामा मानवअधिकार प्रलेख तथा प्रसार विभाग प्रमुख मदन पौडेलले इन्सेक अनलाइनका समाचार, समाचारका विषय र लेखन शैलीका बारेमा सहजीकर ण गरेका थिए । यसैगरी आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारका विषयमा यूनिसेफका रामप्रसाद गौतमले सहजीकरण गरेका थिए । कार्यक्रममा इन्सेक केन्द्रीय कार्यालयका विमल चन्द्र शर्मा र अनुज केसीले आधारभूत फोटोग्राफी र वर्षपुस्तक घटना फारमका विषयमा सहजीकरणा गरेका थिए ।

मानव अधिकार रक्षकका चुनौती विषयक छलफल सम्पन्न दैलेख

इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्ज र राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगको संयुक्त आयोजनामा दैलेख जिल्लाको मानवअधिकार अवस्था र रक्षकका चुनौती विषयक मिडिया साझेदारी बैठक २०७३ कात्तिक १० गते दैलेखको सदरमुकाममा सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जका क्षेत्रीय निर्देशक मुरारी खरेलले मानवअधिकार रक्षकहरूको चुनौती/जोखिम कम गर्न अधिकारकर्मी बीचको एकता जरूरी रहेको बताए । क्षेत्रीय निर्देशक खरेलले परियोजनामुखी अधिकारकर्मी बास्तविक अधिकारकर्मी हुन नसक्ने टिप्पणी गरे । अपराध रोकथाम र कानून कार्यान्वयनमा प्रहरी प्रशासन लगायत राज्यका निकायको दायित्व भएको खरेलले बताए । कार्यक्रममा अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)का क्षेत्रीय संयोजक भोला महतले सशस्त्र द्वन्द्वको तुलनामा मानवअधिकार हनन् र ज्यादतीका घटनामा घटनाका स्वरूप र शैली बदलिएको बताए । उनले भने त्यसबेला हत्या हुन्थ्यो अहिले धम्की आउँछ । क्षेत्रीय संयोजक महतले नागरिकले अधिकारका साथसाथै कर्तव्यको पालना गर्नुपर्नेमा जोड दिए । नेपाल पत्रकार महासङ्घका जिल्ला अध्यक्ष नमनकुमार शाहीले कुनै घटना हुँदा जस लिने नाममा एक्लै अगुवा गर्न खोज्दा अधिकारकर्मी असुरक्षित हुने गरेको जनाए । महिला सशक्तिकरण मञ्चकी अध्यक्ष डीलकुमारी चन्दले हिंसामा परेका महिलाको संरक्षण गर्ने सेल्टर नहुँदा मुद्दा अदालतमा पुग्दा होष्टाइल हुने गरेको समस्या दर्शाइन् । कार्यक्रममा मानवअधिकारका विभिन्न क्षेत्रमा क्रियाशील अधिकारकर्मी र संचारकर्मीले दैलेखमा हाल सञ्चालन भइरहेको बालविवाह रोकथाम अभियान र त्यसमा जुटेका अधिकारकर्मीहरू असुरक्षित हुने गरेको औल्याए । कार्यक्रमका सहभागिहरूले जिल्लामा बालविवाह बढी भएको र जसका कारण महिला हिंसा र बहुविवाहका घटनाका सङ्ख्या बढेको बताए । प्रहरीले सुचनादाताका गोपनियता भङ्ग गरेका कारण अधिकार कर्मीहरूको सुरक्षा चुनौती बढेको अधिकारकर्मी ललिता विसीले बताइन । जेष्ठ नागरिक समाजका अध्यक्ष वीरबहादुर भण्डारीले जेष्ठ नागरिक भत्ता सहज र सुलभ तरिकाले वितरण गर्नुपर्ने बताउँदै अस्पताल र यातायातमा जेष्ठ नागरिकलाई सहुलियत नदिएको गुनासो गरे ।

सामाजिक सदभाव कायम राख्न आग्रह बाँके

जिल्लाको सामाजिक सदभाव बिग्रन सक्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै जिल्लास्थित अधिकारकर्मी, सञ्चारकर्मी र धर्मगुरूहरूले २०७३ मङ्सिर २८ गते संयुक्त प्रेस विज्ञप्ती

प्रकाशित गर्दै सामाजिक सदभाव कायम राख्न आग्रह गरे । इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालय नेपालगञ्जको समन्वयमा भएको छलफल कार्यक्रम पश्चात अन्तर धार्मिक सामाजिक सदभाव मञ्चका क्षेत्रीय अध्यक्ष महन्त चन्द्रनाथ योगी, अन्तर धार्मिक सामाजिक सदभाव मञ्चका उपाध्यक्ष, मौलाना अब्दुल जब्बार मञ्जरी, राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगका क्षेत्रीय निर्देशक मुरारी खरेल, इन्सेकका क्षेत्रीय संयोजक भोला महत, नेपाल पत्रकार महासङ्घका तिलक गाउँले, मानवअधिकार एलाइन्सका प्रभात ठकुरी, एडभोकेसी फोरमका बसन्त गौतम, एफ.डब्लु.एल.डीका सुनिल श्रेष्ठ, मानव अधिकारका सङ्गठनका लोकबहादुर शाह, हिमराइटसका प्रकाश उपाध्याय, आइएचआरसीका विश्वजीत तिवारी, नेपाल मुस्लिम समाज विकास चेतना केन्द्रकी रूबि खान, अभियान नेपालकी कमला पन्त, थर्ड एलायन्सका आलम खान, हरप्लेसका टेकबहादुर राना, भिजन टेलिभिजनका भगतराम थारू, महिला मानवअधिकार एलाइन्सकी गिता आचार्य, फियान नेपालका प्रकाश नेगीद्वारा संयुक्त रूपमा हक्ताक्षरित विज्ञप्तीमा स्थितिलाई सामान्य बनाई सामाजिक सदभाव र सहिष्णुता कायम राख्न सम्बन्धीत पक्षलाई आग्रह गरिएको छ । केही दिन अघि बाँके जिल्लाको मटेहिया गाविसमा गाउँले बीचको झडपको घटनामा निष्पक्ष अनुसन्धान गरी सत्यतथ्य सार्वजनिक गर्न, घटनामा घाइते भएका नागरिकहरूको यथोचित उपचारको व्यवस्था मिलाउन र शान्ति सुरक्षा कायम राख्न स्थानीय प्रशासन समक्ष धर्मगुरू, अधिकारकर्मी र संचारकर्मीहरूले अनुरोध गरेका थिए ।

घटनाका प्रकार अनुसार पीडित सङ्ख्या (जुलाई-डिसेम्बर २०१६)

घटनाको प्रकार	गैरराज्य पक्षबाट				राज्यपक्षबाट			
	घटना सङ्ख्या	पुरुष	महिला	जम्मा	घटना सङ्ख्या	पुरुष	महिला	जम्मा
घाइते	३	३	१	४	०	०	०	०
बालअधिकार	४७	४	४४	४८	०	०	०	०
अमानवीय व्यवहार	०	०	०	०	२	३	०	३
अपहरण	१	१	०	१	०	०	०	०
महिला अधिकार	१८९	०	१९०	१९०	०	०		
भेला सङ्गठित हुने अधिकार	०	०	०	०	३	२०	०	२०
भौतिक संरचनामा क्षति	२	२	०	२	०	०	०	०
जातीय विभेद	८	१०	३	१३	०	०	०	०
गैर कानुनी गिरफ्तारी	०	०	०	०	१	२	०	२
यातना	०	०	०	०	५	१२	०	१२
कुटपिट	५	१३	२	१५	२	३	०	३
धम्की	३	३	०	३	१	१	०	१
हत्या	२८	४	२६	३०	०	०	०	०
जम्मा	२८६	४०	२६६	३०६	१४	४१	०	४१

मानवअधिकार र सामाजिक न्यायका निम्ति
अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक)
मध्यपश्चिमाञ्चलद्वारा प्रकाशित
सल्लाहकार : भोला महत, संयोजन/सम्पादन : नारायण सुवेदी, विशेष सहयोगी : विनोदकुमार पाण्डे
व्यवस्थापक : बुद्धि चौधरी, फोटो : इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधि
नेशनल टेड्डिग, बाँके, फोन : ०८१-५२२०६८, ५२४५०४, फ्याक्स : ०८१-५२६९४९
Email: nepalgunj@insec.org.np, Website: www.inseconline.org
मुद्रक : सदभाव प्रिन्टिङ्ग प्रेस, नेपालगन्ज, फोन : ०८१-५२३२२६